

Sonja Hakkarainen

KUN RESURSSIT OVAT RAJALLISET

Lastenkirjastotyön suunnittelu ja toteutus Kaavin kirjastossa

KUN RESURSSIT OVAT RAJALLISET

Lastenkirjastotyön suunnittelu ja toteutus Kaavin kirjastossa

Sonja Hakkarainen
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Kirjasto- ja tietopalvelun ko
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Sonja Hakkarainen

Opinnäytetyön nimi: Kun resurssit ovat rajalliset: Lastenkirjastotyön suunnittelu ja toteutus Kaavin kirjastossa

Työn ohjaaja: Pirjo Tuomi

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2012

Sivumäärä: 59 + 4

Opinnäytteessä tutustuttiin lastenkirjastotyöhön ja erityisesti lastenkirjastotyön eri toimintamuotoihin. Tarkoituksena oli valita sopivat toimintamuodot toimeksiantajaa eli Kaavin kirjastoa varten ja suunnitella lastenkirjastopalvelut huomioiden muun muassa rajalliset resurssit ja eri sidosryhmät. Suunnitelman mukaisesti lastenkirjastopalveluita tarjottiin osana kirjaston palveluvalikoimaa syksyn 2012 aikana. Tämän jälkeen raportointiin kuinka palvelut otettiin vastaan ja tehtiin ehdotuksia siitä, kuinka jatkossa kannattaa toimia.

Työ tehtiin toiminnallisena opinnäytteenä, joka koostui tietoperustasta ja raporttiosuudesta. Tietoperustaan sisällytettiin tietoa lastenkirjastotyöstä yleisesti, lastenkirjastotyön merkityksestä lapselle sekä eri työmuodoista. Lisäksi tietoperustassa käytiin läpi myös lastenkirjastotyön historiaa sekä erityisesti Kaavin kirjaston kannalta tärkeää tietoa koulun ja kirjaston välisestä yhteistyöstä. Raportointiosuuteen puolestaan sisällytettiin suunnitelman tausta, itse suunnitelma, sen toteutus ja arviointi.

Lastenkirjastopalvelut päätettiin tarjota alakoululaisille ja sitä nuoremmille. Palvelumuodot otettiin Kaavilla vastaan pääosin hyvin. Erityisesti satutuokiot olivat suosittu palvelu ja todettiin, että mikäli mahdollista, tätä palvelua kannattaa tarjota myös jatkossa. Myös kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus koettiin palveluiksi, jotka kannattaa jättää palveluvalikoimaan. Erityisesti viidennen ja kuudennen luokan opettajat hyödynsivät tätä palvelua. Sen sijaan perinteistä kirjavinkkausta ei sellaisenaan suositella jatkettavan, sillä opettajakunta ei hyödyntänyt kyseistä palvelua. Sen sijaan olisi järkevämpää keskittyä muihin lukuharrastuksen edistämismenetelmiin.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Library and Information Services

Author: Sonja Hakkarainen

Title of thesis: Kun resurssit ovat rajalliset: Lastenkirjastotyön suunnittelu ja toteutus Kaavin kirjastossa

Supervisor: Pirjo Tuomi

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2012 Number of pages: 59 + 4

This thesis concentrated on children's library services and especially on to different kinds of activity for children. The purpose was to choose suitable activities for the client, the public library of Kaavi. Children's library services were planned for the client by paying attention to the limited resources and relevant interest groups. After planning the services they were offered as a part of the library's range of services during autumn of 2012. At the end of autumn a report was made about how the services were received. Also some suggestions were made on how these services should be developed in the future.

The thesis was done as a functional thesis which consists of a knowledge base and a report on the planning and implementation phases. Generic information about children's library services and their significance and descriptions about different kinds of activities was contained in the knowledge base. It also included a brief history of children's library services and some important information for the client about co-operation between schools and libraries. The report contained a background for the plan for children's services, the plan itself, a description of how the plan was put into practise and an evaluation of the activities as they were implemented.

It was decided that the children's library services should be offered for children of ages 12 years and younger. Reception for most of the activities was positive. In particular, storytelling hours were popular and it is suggested that if possible this service should be available also in the future. Library instruction sessions and information searching lessons were also quite popular and it would be good if those two activities would remain as part of the library's range of services. It is notable that teachers of the older students used these services. On the other hand, traditional booktalking was noticed to be a service that should be left out of the range, because none of the teachers booked a time for this service. It is recommended to focus on other ways of reading support.

Keywords: children's library, public libraries, schools, co-operation, library services

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	LASTENKIRJASTOTYÖ.....	9
	2.1 Lastenkirjastotyön merkitys lapselle	12
	2.2 Lastenkirjastotyön historiaa	12
3	LASTENKIRJASTOTYÖN ERI MUODOT	16
	3.1 Tietopalvelu ja tiedonhaun opetus	17
	3.2 Kirjastonkäytön opetus	19
	3.3 Satutunnit ja sadutus	20
	3.4 Kirjavinkkaus	21
	3.5 Muita lukuharrastuksen edistämisen työmuotoja	22
	3.6 Mediakasvatus	23
	3.7 Läksy-help	25
	3.8 Verkkopalvelut	26
	3.9 Lastenkirjastotyön osaamisvaatimukset	27
4	KOULUN JA KIRJASTON YHTEISTYÖ	28
5	KAAVIN KUNTA JA KIRJASTO	31
6	LASTENKIRJASTOTYÖN SUUNNITELMA KAAVIN KIRJASTOLLE	34
	6.1 Suunnitelman tausta	34
	6.2 Suunnitelman syksylle 2012	35
7	SUUNNITELMAN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	38
	7.1 Satutuokiot	38
	7.2 Kirjastonkäytön opetus ja tiedonhaun opetus	39
	7.3 Kirjavinkkaus	41
	7.4 Tietokilpailut	41
	7.5 Kokoelman evaluointi	42
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	46
	8.1 Suunnitteluprosessin arviointi	46
	8.2 Kaavin lastenkirjastotyön käytännön osuuden yhteenveto ja arviointi	47
	8.3 Suunnitelman ylläpitäminen ja kehittäminen	52
	8.4 Opinnäytetyöprosessi	55
	LÄHTEET	55

LIITTEET..... 60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena oli suunnitella lastenkirjastotoimintaa Kaavin kirjastoon ja toteuttaa toimintaa käytännössä. Tarve lastenkirjastopalveluille oli olemassa, sillä Kaavin kirjastossa ei ollut muutamaan vuoteen järjestetty lainkaan lastenkirjastotyötä. Sitäkin ennen lastenkirjastotyö oli ollut hyvin vähäistä ja rajoittunut lähinnä kirjastonkäytön opetukseen. Aihe oli myös hyvin työelämälähtöinen, sillä työskentelin itse opinnäytetyön aikana Kaavin kirjastossa ja sain vastuualueekseni lastenkirjastotoiminnasta huolehtimisen.

Lapset ovat yksi kirjastotoiminnan kohderyhmistä siinä missä aikuisetkin. Perusteet lastenkirjastotyölle löytyvät käytännössä jo kirjastolaista. Sen lisäksi IFLAn luomat lastenkirjastotyön suuntaviivat, Unescon Yleisten kirjastojen julistus sekä Opetusministeriön eri julkaisut luovat pohjaa lasten ja nuorten kirjastotoiminnalle. Samalla nämä julkaisut loivat perustan myös koko opinnäytetyölle. Oli lisäksi selvää, että lastenkirjastotyö on erityisen tärkeää siitä syystä, että lapset ovat kirjaston tulevaisuuden asiakkaita. Kirjastoilla on myös mahdollista olla tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä esimerkiksi satujen ja ääneen lukemisen perinteen ylläpitäjinä. Siksi tavoitteena oli IFLAn, Unescon ja Opetusministeriön linjausten pohjalta luoda Kaaville monipuoliset kirjastopalvelut, jotka huomioivat kaikenikäiset kohderyhmään kuuluvat asiakkaat.

Työn aikana tutustuin ensin lastenkirjastotoimintaan ja sen eri työmuotoihin. Tarkoitukseni oli etsiä myös uusia lastenkirjastotyön malleja Kaavin kirjastoa ajatellen esimerkiksi ulkomailta. Tämä oli lähtökohtaisesti kuitenkin haasteellista, sillä useimmat lastenkirjastotyön muodot olivat jo rantautuneet Suomeen. Tietoperustassa tutustuin myös lastenkirjastotyön historiaan ja selvitin millaisia osaamisvaatimuksia lastenkirjastotyöntekijälle saatetaan asettaa. Tutustuin esimerkiksi Elina Nurkkalan (2010, 8) opinnäytetyöhön, jossa kartoitettiin, millaista osaamista lastenkirjastotyöntekijältä alan ammattilaisten mielestä tulevaisuudessa vaadittiin.

Lisäksi tietopohjassa selvitettiin koulun ja kirjaston välistä yhteistyötä. Uskoin koulun ja kirjaston yhteistyön erityisesti korostuvan Kaavin kirjaston lastenkirjastotyössä, sillä koulu ja kirjasto sijaittivat naapureina ja yhteistyötä oli tähänkin asti tehty mahdollisuuksien mukaan. Koska Kaavin kunnassa oli varsin vähän asukkaita ja kirjaston resurssit eivät olleet kovin suuret, oli tärkeintä kohdistaa lastenkirjastopalvelut sellaisille ryhmille, joita ne mahdollisimman paljon tukivat ja aut-

toivat. Tästä syystä kouluysteistyö nousikin työn yhdeksi tärkeimmistä prioriteeteista opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa.

Pyrin tietopohjan perusteella valitsemaan Kaavin kirjastolle parhaat mahdolliset lastenkirjastotyön toimintamuodot huomioiden sekä kirjaston että kirjaston sidosryhmien tarpeet. Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa toteutin valitsemiani työmuotoja käytännössä ja raportoin työmuotojen toteuttamisesta sekä niiden onnistumisesta. Lisäksi pohdin työssäni myös sitä, kuinka hyvin valitsemiani työmuodot sopivat Kaavin kirjastolle ja sitä, kannattaako valitsemiani toimintoja jatkaa tulevaisuudessa.

Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytteeni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallinen opinnäyte, joka on ammattikorkeakoulussa tehtävän tutkimusta sisältävän opinnäytetyön vaihtoehto, pyrkii luomaan ammatilliseen kenttään jotain käytännöllisistä lähtökohdista käsin. Tarkoituksena voi olla esimerkiksi saada aikaan jonkinlainen opastus, tapahtuma tai toiminta ja sen ohjeistaminen. Toiminnallista opinnäytettä voidaan toteuttaa niin, että tuotoksena on esimerkiksi kirja, portfolio, www-sivu tai jonkinlainen näyttely. Toiminnalliselle opinnäytetyölle ei siis ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa toteutusmallia. Useimmiten kuitenkin käytännön toteutus sekä siihen liittyvä raportti yhdistyvät toiminnallista opinnäytettä tehtäessä. Raportoinnin tulee tapahtua tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

2 LASTENKIRJASTOTYÖ

Kirjastolaissa sanotaan, että ”yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuteen ja taiteen harrastukseen”. Lakiin on myös kirjattu, että edellä mainittujen seikkojen lisäksi kirjastojen tehtävänä on jatkuvasti kehittää väestön tietoja ja taitoja sekä kansalaisvalmiuksia unohtamatta myöskään kansainvälistymiseen tai elinikäiseen oppimiseen liittyviä seikkoja. (Kirjastolaki 904/1998 1:2 §.) Opetusministeriön mukaan koululaisille ja opiskelijoille suunnatuista kirjasto- ja tietopalveluista huolehtiminen ei kuitenkaan ole suoraan kirjastojen vastuualuetta – tämä vastuu on annettu oppilaitoksille. Kaikilla kunnilla ei ole silti taloudellisia resursseja pitää yllä sekä koulujen että oppilaitosten kirjastoja ja samalla kehittää niitä riittävästi. Tästä syystä yleiset kirjastot ja oppilaitokset ovat jo pitkään tehneet yhteistyötä tällä alueella; yleisillä kirjastoilla on myös tarvittava osaaminen sisällönhallinnan ja tietoverkottumisen kannalta. Opetusmenetelmät ja tiedonhankintatavat kuitenkin muuttuvat, ja tästä syystä vastuuta koululaisten ja oppilaiden kirjasto- ja tietopalvelusta huolehtimisesta ei ole suoraan haluttu antaa kirjastoille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, hakupäivä 9.5.2012.)

Unescon ja International Federation of Library Associationsin eli IFLAn kehittämässä The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for development -julkaisussa todetaan, että yleisten kirjastojen vastuualueeseen kuuluu tukea lasta lukemaan opettelemisen yhteydessä ja tuoda lasten tietoisuuteen kirjoja sekä muuntyyppistä mediaa. Lasten on kirjastoissa mahdollista kokea lukemisen riemua, innostua tietojen löytämisestä sekä kehittää mielikuvitustaan, sillä kirjastot tarjoavat lasten käyttöön suuren määrän erilaisia materiaaleja sekä aktiviteettejä. Lisäksi kirjastojen on autettava lapsia ja aikuisia kohentamaan erilaisten medioiden luku- ja käyttötaitoa, sekä opettamaan, kuinka kirjastoa parhaalla mahdollisella tavalla on mahdollista hyödyntää. Tämän lisäksi aktiviteettien ja tapahtumien, kuten satutuntien järjestäminen kuuluu kirjastojen toimenkuvaan. Ennen kaikkea kirjastojen olisi kuitenkin hyvä rohkaista lapsia kirjaston käyttäjiksi jo nuorena – tällä tavoin he luultavasti olisivat asiakkaita jatkossakin. (International Federation of Library Associations and Institutions 2001, hakupäivä 2.11.2012.)

IFLA on lisäksi luonut kansainväliset suositukset lasten- ja nuortenkirjastotyötä varten. Suositusten avulla asetetaan lastenkirjastotyölle tavoitteet, jotka kirjaston lastenkirjastotyössä tulisi huomioida. Ensinäkin kirjastojen tulee auttaa täyttämään lapsen oikeuksia muun muassa informaation, erilaisten lukutaitojen hallintaan, lukijana kehittymiseen sekä läpi elämän kestävään oppimi-

seen. Kirjastojen tehtävänä on myös tarjota vapaa pääsy eri tiedonlähteisiin ja medioihin sekä järjestää erilaisia aktiviteetteja niin lapsille kuin heidän huoltajilleenkin. Suosituksen mukaan yksi tavoitteista on, että kirjasto avustaisi perheitä pääsemään sisään yhteisöön, ja ajaisi sekä vahvistaisi lasten vapautta ja turvallisuutta. Lastenkirjastotyön päämääräksi lasketaan myös lasten rohkaiseminen, niin että heistä kasvaa itsevarmoja toimijoita. Vähemmän konkreettisena päämääränä pidetään myös rauhan puolesta ponnistelua. (IFLA Libraries for children and young adults section 2003, hakupäivä 2.11.2012.)

Lastenkirjastotyön suuntaviivoja löytyy lisäksi Unescon Yleisten kirjastojen julistuksesta. Unescon julistuksessa korostetaan kirjaston roolia rauhan ja henkisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Julistuksessa, joka kuvaa kirjastoa ”elävänä kasvatuksen, kulttuurin ja tiedon lähteenä”, kirjasto on toisin sanoen ovi tiedon maailmaan. Jokaiselle asiakkaalle tulisikin löytyä aineistoja tai palveluita, jotka vastaavat tarpeisiin. Palvelujen ja aineistojen tulisi olla tarjolla tasa-arvoisesti ikään tai kansallisuuteen katsomatta. (Unesco: Yleisten kirjastojen julistus 1997, hakupäivä 2.5.2012.) Näin ollen lapsi on kirjaston asiakkaana aivan yhtä arvokas kuin aikuinenkin.

Unescon julistuksessa määritellään yleisille kirjastoille muutamia erityisiä avaintehtäviä, jotka liittyvät muun muassa lukutaitoon ja kasvatukseen sekä sisältävät samalla muitakin huomionarvoisia kohtia lastenkirjastotyötä ajatellen. Yleisten kirjastojen palveluiden ytimeen tulisi julistuksen mukaan kuulua esimerkiksi lasten lukutottumusten luominen ja vahvistaminen jo varhaisessa iässä sekä mielikuvituksen ja luovuuden edistäminen niin lasten kuin nuortenkin keskuudessa. Julistuksessa mainitaan myös yleisten kirjastojen rooli persoonallisen luovan kehityksen, koulutuksen, kulttuuristen ja tieteellisten arvojen ja saavutusten eteenpäin välittämisen sekä tiedon ja tietokoneiden käytön kehittämisen saralla. Unesco toivoo kirjastoilta myös yhteistyötä sellaisten tahojen kanssa, jotka ovat jollain tavalla toiminnan ja palveluiden kannalta relevantteja. (Unesco: Yleisten kirjastojen julistus 1997, hakupäivä 2.5.2012.) Näin esimerkiksi yhteistyö koulujen kanssa on perusteltua lastenkirjastotyön kannalta.

Pohja lastenkirjastotyölle löytyy siis jo sekä laista että Unescon Yleisten kirjastojen julistuksesta. Lastenkirjastotyöstä puhuttaessa ja sitä suunniteltaessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon myös muita asioita. Lapsiasiakas-käsite esimerkiksi pitää sisällään hyvin erilaisia ja eri-ikäisiä lapsia aina taaperoista teini-ikäisiin. Lapsille suunnattuja palveluita suunniteltaessa onkin tärkeää huomioida, että jokaisen ikäryhmän tarpeet huomioidaan ja täytetään. (Fasick & Holt 2008, 4.) Useimmissa kirjastoissa pyritäänkin lasten- ja nuortenkirjastotyön kohdalla ryhmittelemään asiak-

kaat eri ryhmiin esimerkiksi iän perusteella. Alameri-Sajama (2007b, 12) esittää nuortenkirjastotyötä käsittelevässä artikkelissaan yhtenä tapana ryhmitellä lapsi- ja nuorisoasiakkaat alle 3-vuotiaisiin, yli 3-vuotiaisiin, alle kouluikäisiin, alakouluikäisiin, yläkouluikäisiin, lukiolaisiin sekä opiskelijoihin. Toinen tapa jaotella asiakkaita on myös jaottelu alle kouluikäisiin, kouluikäisiin ja niin sanottuihin siirtymäikäissä oleviin (Fasick & Holt 2008, 4–5).

län lisäksi lastenosaston palveluiden suunnitteluun vaikuttavat kunnan ja alueen rakenne. On täysin eri asia järjestää kirjastopalveluita maaseutukirjastoon kuin vilkkaaseen kaupunginkirjastoon. Alueen rakenteen lisäksi palveluita suunniteltaessa on hyvä huomioida mahdolliset alueelta löytyvät erityisryhmät. Näitä erityisryhmiä voivat olla niin maahanmuuttajien lapset kuin esimerkiksi näkövammaiset tai liikuntarajoitteiset. (Fasick & Holt 2008, 6–7.)

Lasten ja nuorten kirjastopalveluita tulee tarkastella lisäksi niin, että huomioidaan myös ne lapset ja nuoret, jotka eivät varsinaisesti käytä kirjaston aineistoja tai palveluita. Joku voi päivittäin tulla koulun jälkeen odottamaan bussia kirjastoon sen kummemmin kirjaston aineistoja tai palveluita hyödyntämättä. Siitä huolimatta, että he eivät ole kiinnostuneita kirjaston kokoelmista, voi heillä olla joku muu kiinnostuksenkohde, jonka suhteen kirjastosta voi olla hyötyä. (Fasick & Holt 2008, 7, 128–129.) Suomessa on muutamia kirjastoja, jotka ovat jo alkaneet löytää hyviä työmuotoja juuri tätä kohderyhmää varten. Esimerkiksi Helsingin Etelä-Haagan kirjastossa pyörii Läksy-Help, jossa joka iltapäivä joku kirjaston työntekijöistä päivystää lasten parissa ja tarjoaa apua lapsille ja nuorille läksyasioissa (Verho 2007, hakupäivä 21.3.2012).

On myös huomionarvoista, etteivät lastenosaston ja sen palveluiden kohderyhmänä ole ainoastaan lapset. Vaikka aikuiset eivät ole lastenkirjastotyön pääkohderyhmä, saattavat esimerkiksi lasten vanhemmat, opettajat ja päiväkodeissa työskentelevät tarvita kirjaston lastenosaston tarjontaa ja neuvontapalveluita siinä missä lapsetkin. (Fasick & Holt 2008, 5.) Jotkut vanhemmat voivat esimerkiksi hyödyntää kirjallisuusterapiaa käsitelläkseen lapsen kanssa hankalia aiheita, kuten kuolemaa tai avioeroa (Peck 2006, 10). Myös kirjallisuuden opiskelijat voivat hyötyä kirjaston lastenosaston palveluista ja aineistosta opinnoissaan (Fasick & Holt 2008, 5).

2.1 Lastenkirjastotyön merkitys lapselle

Lastenkirjastotyöstä on apua lapsille ja nuorille monella tapaa. Sen lisäksi, että kirjastot ovat usein tukemassa lukemaan opettelua tarjoamalla aineistoa lasten ja koululuokkien käyttöön, on esimerkiksi satutuokioista ja satukirjojen tarjoamisesta hyötyä lapsille. Sadut ja lapselle lukeminen esimerkiksi kehittävät sanavarastoa. Paadar-Leivon mukaan sanavaraston kehittyminen on merkittävä askel lapsen kehittymisen kannalta, sillä sanavarasto edesauttaa paljon luetunymmärtämisessä. Lisäksi sanavarasto vaikuttaa myös siihen, millaisiksi lapsen omat tavoitteet muokkautuvat koulunkäynnin alettua. Jos lapsen sanavarasto ei riitä ymmärtämään koulussa käytettyä kieltä, hänen tavoitteensa muovautuvat matalalle ja kehä on valmis. Yleensä seuraa nimittäin alhainen käsitys omasta oppimisesta sekä huono minäkuva. (Paadar-Leivo 1990, 43.)

Kirjasto tarjoaa lapsille ja lapsiperheille monipuolista luettavaa, joka auttaa kehittämään sanavarastoa. Sanavaraston lisäksi sadut ja lukeminen auttavat myös käsittelemään tunteita ja niin sanotusti hoitavat lapsen mieltä. Sadut tarjoavat ihmismielelle haasteita, jotka sysäävät kehitystä liikkeelle, ja lisäksi ne auttavat ymmärtämään todellisuutta (Mäki & Arvola 2009, 22). Satujen avulla on myös helppo harjoitella turvallisesti muun muassa ihmissuhdetaitoja, ja opetella päätösten tekoa sekä elämisen taitoja (Arvola & Mäki 2009, 65). Niin kauan, kun kirjastot jaksavat siis toteuttaa tehtävänsä lukemiseen ja lukuharrastukseen innoittajana, on sillä välillinen merkitys lapsen kehitykselle ja kasvulle.

2.2 Lastenkirjastotyön historiaa

Yhdysvalloissa kirjastotoiminta kokonaisuudessaan on ollut voimissaan jo 1800-luvulta alkaen. American Library Association eli Amerikan kirjastoseura, ALA, perustettiin vuonna 1876, ja jo tuohon aikaan Yhdysvalloissa oli yli 2000 kirjastoa. Niistä 188 oli kunnallisia yleisiä kirjastoja. Ensimmäinen kunnallinen nuorisokirjasto Yhdysvalloissa oli 1800-luvun alussa perustettu The Bingham Library of Youth. Kirjastoja perustettiin niin yksityisten lahjoittajien tukemana kuin pyhäkoulujen, erilaisten seurojen ja yhdistystenkin pohjalta. Yksityiset, nuorille suunnatut kirjastot eivät kuitenkaan enää kannattaneet, kun lastenosastot alkoivat levitä yleisiin kirjastoihin ympäri Yhdysvaltoja. Muun muassa pelko siitä, että yhä useampi lapsi joutuisi töihin teollisuuteen, edesauttoi lastenosastojen leviämistä kirjastoihin. Ja vaikka sensuuri myllersi lastenkirjallisuuden parissa 1800-luvun loppupuolelle saakka, alettiin kirjastoissa kuitenkin tuntea sosiaalista ja pedagogista

vastuuta erityisesti huonossa asemassa olevia lapsia kohtaan. Tämä synnytti yhä enemmän ja enemmän lastenosastoja yleisten kirjastojen yhteyteen. (Lastenkirjasto-opas 1978, 7–9.)

Suomalaisen lastenkirjastotyön juuret ulottuvat aina Yhdysvaltoihin saakka, sillä niin Skandinavian kuin Suomenkin lastenkirjastotyö sai varhaisessa vaiheessa kaikkein voimakkaimmin vaikutteita juuri Pohjois-Amerikan alueelta (Lastenkirjasto-opas 1978, 7). 1800-luvulla alkunsa saanut yleinen kirjastolaitos ei kuitenkaan vielä alkuaikoina tarjonnut palveluita lapsille, sillä lastenkirjoja ei yksinkertaisesti ollut kovin paljon saatavilla. Koululaitoksen kehittymisen myötä myös lukutaito pääsi kuitenkin kehittymään, ja samalla lastenkirjat alkoivat yleistyä. Sitä seurasivat luonnollisesti lastenkirjastotoiminnan ensiaskeleet. (Blinnikka 2003, 148.) 1870-luvun lopulle tultaessa erillisiä lastenkirjastoja oli Suomessa jo kuusi (Lastenkirjasto-opas 1978, 16) ja 1900-luvun alussa alettiin perustaa kirjastoihin ensimmäisiä virallisia lastenosastoja. Ala kehittyi kuitenkin siinä mielessä hitaasti, että esimerkiksi ensimmäiset lastenkirjastohoitajien erikoiskurssit näkivät päivänvalon vasta 1950-luvulla. (Blinnikka 2003, 148.)

Kautta aikojen lastenkirjastotyötä on leimannut kirjaston ja kansakoululaitoksen välinen suhde, sillä molemmat kannattivat alusta asti samoja arvoja. Kirjasto myös tarvitsi koululaitosta: koulut kun opettivat lukutaitoa sekä pyrkivät herättämään halua oppia. Toisaalta koulussa opitulla lukutaidolla ei olisi ollut merkitystä, ellei kirjasto olisi tarjonnut luettavaa. Tästä syystä vuoden 1866 kansakouluasetuksessa määrättiin, että kouluille tulisi perustaa oma kirjasto. 1800-luvun lopulle tultaessa kaikilla kouluilla ei kuitenkaan edelleenkään ollut kirjastoja. Lopulta vuonna 1916 alueellisilla kirjastopäivillä arvioitiin tärkeäksi, että jokaisen kansakoulun yhteyteen perustetaan kirjasto oppilaiden käyttöön. Mikäli tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista tai näin ei voitu täysin tyydyttää lasten lukutarvetta, yleisen kirjaston yhteyteen tulisi paikkakunnalla perustaa lastenkirjasto. Hieman myöhemmin kirjastoväki perustelikin lastenkirjastojen ja lastenosastojen tarvetta sillä, että kaikki lapset eivät yksinkertaisesti päässeet oppilaskirjastoihin. Vuonna 1923 yleisesti oltiin sitä mieltä, että alaluokkalaisille riittäisi oppilaskirjasto ja sen tarjoama materiaali, kun taas jo ylempien luokkien oppilaat tulisi ehdottomasti ohjata yleiseen kirjastoon. (Vatanen 2009, 240–244.)

Vaikka lastenkirjastoja pidettiin tärkeinä, ei merkittävää kehitystä yleisissä kirjastoissa tapahtunut 1920–30 -luvulla. Syitä löytyi useita. Lastenosaston perustamisen koulukirjastoihin katsottiin tulevan kunnille halvemmaksi kuin lastenkirjallisuuden keräämisen yleisiin kirjastoihin; tähän vaikutti muun muassa suurempi valtionavustus. Lisäksi esimerkiksi kustantajista Otava oli aktiivisesti

koulukirjastotyössä mukana. Keskustelua yleisten kirjastojen ja lasten yhteydestä toisiinsa käytiin kuitenkin 1920- ja 1930-luvuilla monessa kohtaa – keskustelu tosin oli lähinnä tilannetta pohdiskelevaa, ei niinkään ratkaisuja tarjoavaa. Keskustelua leimasi edelleen näkemys, ettei yleisten kirjastojen tarvinnut koulukirjastojen ohella tarjota aineistoa lapsille. (Eskola 2009, 245, 306–307.)

Lastenosaston toiminta niissä harvoissa yleisissä kirjastoissa, joista sellainen löytyi, oli varsin rajoittunutta. Esimerkiksi Joensuun kaupunginkirjasto lainasi koululaisille lukemista ainoastaan kesällä ja muutamissa muissa yleisissä kirjastoissa lasten lainaus saattoi tapahtua erillisinä, lapsille suunnattuina, aukioloaikoina. Lasten nimittäin katsottiin myös tuottavan häiriötä muille asiakkaille. 1930-luvun loppupuolella tilanne oli edennyt kuitenkin sen verran, että kahta kaupunginkirjastoa lukuun ottamatta lapsille sentään lainattiin aineistoa. (Eskola 2009, 307–309.)

Vuoden 1928 kirjastolaki ei ottanut kantaa lastenkirjastoasian järjestämisestä, ja näin ollen asia oli vailla ratkaisua vielä 1950-luvulla. Yleinen käytäntö 50-luvulle tultaessa olikin, ettei lapsilla ollut asiaa kunnan kantakirjastoon eikä aina piirikirjastoihinkaan – sen sijaan lasten odotettiin käyttävän oppilaskirjastojen palveluita. 1950-luvulla asia kuitenkin vihdoinkin muuttui. Kirjastokomitea päätti uudesta linjasta, jota oli noudatettava, suoraviivaisesti sekä väsymättä, ja linjauksessa otettiin kantaa sekä tilojen että kokoelmien puolesta. Lasten- sekä nuortenosastojen katsottiin kuuluvat kirjastojen yhteyteen. Koulukirjastoja ei kuitenkaan unohdettu. Komitea totesi, että koulutyötä varten koulukirjastoista tuli löytyä niin laina- kuin käsikirjastokokoelmakin. Koulukirjastojen kokoelman tuli pääasiassa kuitenkin tukea opetusta, ja mikäli lapset tai nuoret halusivat muuta kuin opetustarpeita vastaavaa kirjallisuutta luettavakseen, oli velvollisuus ohjata heidät yleisiin kirjastoihin. (Mäkinen 2009, 361–363.)

Kirjastokomitean linjaus johti kirjasto- ja kouluhallintojen välien kiristymiseen, mutta ajan kuluessa tulevaisuus kuitenkin toteutui kirjastokomitean näkemyksen mukaisesti. Oppilaskirjastojen rooli pieneni ja jopa maaseutujen yleiset kirjastot alkoivat täyttyä lapsista. Lasten ja nuorten kirjastopalveluita pyrittiin parantamaan kirjastontarkastajien avulla, ja heidän systemaattinen työnsä vaikuttikin merkittävästi palveluiden laatuun. Lasten lukuhalu kasvoi ja suuret ikäluokat löysivät kirjaston tarjonnan. Oli selvää, että yleisestä kirjastosta tuli jokaisen ikäryhmän kirjasto – enää ei tarvittu rinnakkaisia kirjastoja eri-ikäisille käyttäjille. (Mäkinen 2009, 365–366.)

Tästä eteenpäin kirjastolaitoksen ja lastenkirjastotyön eteneminen oli hyvin pitkään nousujohteista: lastenkirjastotyön varsinaisen kulta-ajan voidaankin sanoa alkaneen 1960-luvulta. Hyvä kehi-

tys jatkui aina 1980-luvun lopulle saakka. 1990-luvulle tultaessa lama kuitenkin keskeytti nousujohteen. Määrärahoja leikattiin ja alueellinen epätasa-arvo sai jalansijaa suomalaisella kirjastokentällä. Leikkaukset ja supistukset eivät silti lannistaneet kirjastolaitosta täysin, vaan erilaisten projektien ja uusien työmuotojen, kuten kirjavinkkauksen avulla pidettiin yllä myös lastenkirjastotyötä. (Blinnikka 2003, 150–151.)

2000-luvulle tultaessa lastenkirjallisuuden lainaus oli koko maassa yli 29 miljoonan lainan luokkaa vuodessa. Tästä määrästä 25,9 miljoonaa lainaa oli kaunokirjallisuutta ja loput tietokirjallisuuden lainoja. Vuonna 2001 uutta lasten tieto- ja kaunokirjallisuutta hankittiin yhteensä noin 900 000 nidettä, josta hieman yli 500 000 nidettä oli kaunokirjallisuutta. Kun näitä lukuja verrataan vuoden 2011 lukuihin, huomataan, että lastenkirjallisuuden hankinta on kasvanut kymmenessä vuodessa 100 000 niteen verran. Sekä tieto- että kaunokirjallisuuden hankkiminen on lisääntynyt. Jos verrataan lainaustilastoja vuosien 2001 ja 2011 välillä, voidaan nähdä, että kaunokirjallisuuden lainaaminen on lisääntynyt, mutta tietokirjallisuutta lainataan nykyään vähemmän. Vuonna 2011 kaunokirjallisuuden lainamäärät ovat nousseet 26,3 miljoonaan, kun taas tietokirjallisuuden lainaus on vähentynyt noin 300 000 lainan verran. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2012, hakupäivä 21.11.2012.)

3 LASTENKIRJASTOTYÖN ERI MUODOT

Lastenkirjastoja ja lastenkirjastotyön työmuotoja löytyy yhtä monta kuin kirjastoakin. Siinä missä lontoolaisten brändättyjen Idea Store-kirjastojen lastenosasto on suloinen ja värikäs sekä ennen kaikkea rento (Alameri-Sajama 2007a, 35), Yhdysvalloissa taas on kehitetty ImaginOn-konsepti, joka yhdistää lastenosaston ja lastenteatterin tarkoituksenaan herättää henkiin tarinoita ja samalla haastaa ja innostaa lapsia sekä nuoria eri tavoin (Imaginon: about us, hakupäivä 21.3.2012).

Lasten- ja nuortenkirjastotyöstä puhuttaessa muistetaan monesti vain erilaiset kiinnostavat työmuodot, kuten kirjavinkkaus tai satutunnit. Yksi tärkeimmistä kirjastossa tapahtuvista toiminnoista on kuitenkin kokoelman hallinta. Kokoelman hallinnan prosessit eivät rajoitu lastenosastollakaan pelkkään hankintaan tai poistoihin, vaan tähän lastenkirjastotyön osa-alueeseen kuuluvat olennaisena osana myös esimerkiksi hankintapolitiikka ja budjettiin liittyvät asiat. (Fasick & Holt 2008, 139.) Kokoelman hallinta on perusteltua: hyvin hoidettu kokoelma houkuttelee lapsia ja nuoria lukemaan ja käyttämään kirjastoa. Hyvä kokoelma myös tarjoaa asiakkailleen useimmiten juuri heidän tarpeisiinsa vastaavaa aineistoa. (Peck 2006, 39.)

Hyvän lähtökohdan kokoelmatyöhön lastenosastolla antaa kokoelman arvioiminen. Kokoelmaa voidaan arvioida niin hyllyjä silmäilemällä kuin erilaisia tilastotietoja tarkastelemalla: onko hyllyssä paljon vanhaa aineistoa tai onko aineiston kierto vilkasta? Mikäli mietitään kokoelmatyötä etenevänä prosessina, kannattaa kokoelman arvioinnin lisäksi panostaa karsintaan. Vanhentunut aineisto on suositeltavaa poistaa, sillä esimerkiksi esitelmiä varten vanhentunut sekä väärää tietoa sisältävä aineisto ei palvele tarkoitustaan. Poistojen lisäksi on hyvä miettiä tietenkin millaista aineistoa hankintaan ja säilytetään kokoelmissa: halutaanko kokoelmassa panostaa enemmän laatuun vai suosioon, ja minkä verran esimerkiksi opettajia kannattaa kuunnella muun muassa hankintojen suhteen. (Peck 2006, 40–43.)

Lastenosastolla valinnan yhteydessä kannattaa ehdottomasti miettiä suuntaviivoja kokoelmille. Valintoja tehtäessä voikin hyödyntää jaottelua, jossa valintaan prosessina voidaan laskea kuuluvaksi kolme eri osa-aluetta: valinnan kriteerit, valintapolitiikka ja valintamenettely. Valinnan kriteerit sisältävät ajatuksen siitä, miksi jokin kirja tai aineisto on arvokasta kirjastolle ja asiakkaille. Valintapolitiikkaan taas sisältyy se, mitkä teokset ovat niitä, jotka kokoelmaan halutaan sisällyttää. Valintamenettelyssä taas on tärkeää se, miten kirjoja tai muuta aineistoa tilataan. Pienessäkin

kirjastossa tällaisen prosessin läpikäyminen voi olla kannattavaa, sillä monesti käytettävät määrärahat ovat pienet ja ilman taitavaa suunnittelua ne voidaan käyttää huonosti. Kirjojen ja aineiston täytyy houkutella asiakkaita, joten valinnalla on suuri merkitys esimerkiksi aineiston kierron kannalta. (Fasick & Holt 2008, 140–141.) Valinta onkin vastuullinen toimenpide, sillä monesti kirjaston hankintabudjetti ei ole kovin suuri – valintojen tekeminen vaatii siis ennen kaikkea viisautta käyttää saadut rahat oikein. (Peck 2006, 50.)

Kokoelman hoidon ohella tärkeää on myös mahdollistaa pääsy kokoelmaan luokittelemalla ja luokittamalla aineistoa. Myös muunlaisten tarttumapintojen luominen kokoelmaan on tärkeää. Tällaisia tarttumapintoja voidaan luoda esimerkiksi asiakaspalvelun yhteydessä kirjoja suosittelemalla tai koululaisten vieraillessa tarjoamalla tarvittavia materiaaleja koululaisten käyttöön. (Fasick & Holt 2008, 9.)

Mietittäessä muuta lastenosaston toimintaa, suosituimmiksi lastenkirjastotyön toimintamuodoiksi yleisissä kirjastoissa voidaan laskea Fasickin ja Holtin (2008, 190) mukaan muun muassa perinteiset eri ikäryhmille suunnatut satutunnit, kesäisin toimivat erilaiset lukuohjelmat, vauvaikäisten tuokiot, koululuokkien ja päiväkotiryhmien vierailut kirjastoon, lasten kanssa työskenteleville suunnatut palvelut sekä palvelut, jotka suunnataan esimerkiksi vammaisille lapsille. Suomessa kaikista tärkeimmäksi työmuodoksi nousee kirjastonkäytön opetus (Blinnikka 2003, 149).

Kirjastoissa ei kuitenkaan kannata suunnitella palveluita sen mukaan, mitkä ovat kansallisesti suosittuja toimintamuotoja. Sen sijaan on hyvä miettiä muutamia lähtökohtia, joille lastenkirjastotyö aiotaan perustaa. Esimerkiksi kohderyhmä on hyvä miettiä etukäteen. Se, kuuluvatko kohderyhmään esimerkiksi kokonaiset perheet vai pelkät taaperoikäiset, vaikuttaa työmuotojen valintaan ja suunnitteluun. Myös sitä kannattaa pohtia, kuinka paljon kirjaston henkilökunnalta liikenee ajallisia resursseja työn suunnitteluun ja toimintojen pyörittämiseen. (Fasick & Holt 2008, 190.) Erityisesti pienissä kirjastoissa tämä voi luoda rajoituksia toiminnan ylläpitämiseen, mikäli henkilökunnan aika riittää käytännössä pelkkien ydintoimintojen pyörittämiseen.

3.1 Tietopalvelu ja tiedonhaun opetus

Jokaisessa yleisessä kirjastossa harjoitetaan lastenkirjastotyötä ainakin tietopalvelun osalta. Lastenosaston asiakas, olipa sitten lapsi tai aikuinen, voi tarvita apua oikean kirjan löytämisessä tai

tarvittavan tiedon etsimisessä. Lapsella voi olla koulussa esitelmä, johon hän tarvitsee tietoa ja opettaja taas voi kerätä materiaalia jotakin tiettyä aihetta käsittelevää oppituntia varten. Myös vanhemmat voivat monesti olla hakemassa lapsilleen kirjoja esimerkiksi lukudiplomin suorittamista varten.

Lastenosastolla on kuitenkin tärkeää muistaa, että lapsille suunnattu tietopalvelu ei ole luonteeltaan samanlaista kuin tietopalvelu aikuisille. Esimerkiksi tiedonhaku edeltävä asiakkaan haastattelu on monesti erityyppinen kuin vastaava haastattelu aikuisen kanssa. Lapset eivät esimerkiksi närkästy mahdollisista tarkentavista lisäkysymyksistä, kun taas aikuiset voivat pitää tiedonhaku koskevia kysymyksiä jopa tungettelevina. Aikuiset tulevat myös usein varsin epämääräisen hakupyynnön kanssa kirjastohenkilökunnan luokse. Lasten tiedonhakupyynnöt taas voivat olla paljon tarkempia johtuen esimerkiksi koulussa annetusta ohjeistuksesta. Siinä missä aikuinen voi esimerkiksi kysyä mistä päin keittokirjat löytyvät, lapsi voi kysyä suoraan jotakin tiettyä reseptiä. (Peck 2006, 2.)

Kun tiedonhakuja tehdään niin, että asiakkaana on lapsi, kannattaa myös pitää mielessä, että lapset ovat erilaisia. Eri-ikäiset kaipaavat erilaista materiaalia ja samanikäiset voivat keskenäänkin olla eri kehitysvaiheissa. Esimerkiksi se, minkä tasoista tekstiä lapsi pystyy lukemaan, vaihtelee samanikäistenkin kesken. Lapsella ei ole myöskään välttämättä käsitystä siitä, onko kirjaston työntekijän tarjoama materiaali todellisuudessa sellaista, joka vastaa lapsen tarpeisiin. Näistä syistä tiedonhaku edeltävä haastattelu nousee varsin merkittävään rooliin lasten parissa työskenneltäessä. Haastattelun avulla pystytään siis kartoittamaan lapsen tarpeita ja kehitystasoa. (Peck 2006, 3–5.)

Tiedonhakujen lisäksi tiedonhaun opetus itsessään on tärkeä osa kirjaston lapsille suunnattuja palveluita. Siihen kuuluu olennaisesti, että lapsia ja nuoria neuvotaan ja opastetaan kirjaston kokoelmien, tietokantojen tai internetin hyödyntämiseen sekä tiedon hakemiseen niistä. Tiedonhaun opetus, joka tarkoittaa lisäksi muun muassa tiedonhankinnan prosessin opettamista, sisältää nykyaikana myös entistä enemmän tiedonhallintataitojen pohtimista. Muutos entiseen näkyy lisäksi siinä, että tiedonhaun opetukseen sisällytetään monesti pohdintaa sen suhteen, miten tunnistaa relevantti tieto ja millaisia ominaispiirteitä tiedonlähteillä on. Myös tekijänoikeuksien ja viittauskäytäntöjen opettelu on yhä merkittävämmässä roolissa tiedonhaun opetuksessa. (Mediakasvatus 2012, hakupäivä 9.5.2012.)

3.2 Kirjastonkäytön opetus

Monesti kirjastonkäytön opetusta ja tiedonhaun opetusta ei käsitellä erillisinä osioina. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että tiedonhaun opetuksen lisäksi itse kirjastoon tutustuminen on merkittävä osa kirjaston tarjoamia palveluita – aina luokan vierailu kirjastossa ei ole nimittäin seurausta tarpeesta saada tiedonhakuun liittyvää opetusta. Opettaja voi esimerkiksi haluta, että kirjaston henkilökunta pitää kirjastossa esittelykierroksen tai että oppilaat etsivät itselleen luettavaa tietyille tunnille. Voi myös olla, että oppilaille on tietty aihealue käsiteltävänä ja he tarvitsevat materiaalia sitä varten. Joskus nämäkin tilanteet saattavat vaatia tiedonhaun opetusta tai muuta aktivoivaa toimintaa lisäksi. Olipa kyseessä millainen kirjastovierailu tahansa, suunniteltaessa kannattaa ehdottomasti ottaa opettajien toiveiden lisäksi huomioon itse oppilaat – on hyvä miettiä, miten heidän mielenkiintonsa saisi vierailun aikana pysymään yllä. Kirjastovierailun lomaan voi järjestää vaikkapa aarrejahtia, erilaisia pelejä ja leikkejä. Ei kannata myöskään unohtaa sitä, että viralliset asiat, kuten kirjastokorttien tekeminen lapsille tai maksuista huolehtiminen, on hyvä hoitaa kirjastovierailun yhteydessä. (Peck 2006, 74–78.)

Sisällöllisesti kirjastonkäytön opetuksessa on useimmiten tarkoituksena esitellä jollain tavoin asiakkaan näkökulmasta esimerkiksi kirjaston toimintaa tai palveluita ja kokoelmia. Myös se, miten asiakkaaksi pääsee, kuuluu monesti osaksi kirjastonkäytön opetusta. Silti aiheiden ei tarvitse rajoittua näin suppeisiin näkökulmiin – voihan kirjastonkäytön opetuksen yhteydessä kertoa vaikkapa kirjaston ja kirjastojen historiasta tai opettaa vaikkapa käytösääntöjä. (Mediakasvatus 2012, hakupäivä 9.5.2012.)

Kirjastonkäytön opetusta voidaan järjestää kaikenikäisille, mutta se on silti erityisesti lastenkirjastotoiminnan työmuoto. Pienimmille on suositeltavaa opettaa kirjaston käyttöä leikin ja toiminnan kautta, ja käsiteltävien aiheiden kannattaa olla perinteiseen kirjastokäyntiin liittyviä sekä varsin yksinkertaisia asioita: kuinka kirjastokortin saa ja kuinka kirjoja lainataan tai palautetaan. Vähän vanhempien oppilaiden kanssa voi jo tutustua esimerkiksi kirjaston aineistotietokantaan sekä siihen, millaista aineistoa kirjaston hyllyistä löytyy. Lisäksi on hyvä näyttää, miten kirjaston aineistotietokannan avulla aineistoa on mahdollista paikallistaa kirjaston fyysisistä tiloista. Yläkoululaisen kanssa kannattaa lisäksi kerrata perusasioita, sillä itsenäinen työskentely lisääntyy yläkoulussa ja oppilaat saattavat tarvita myös kirjaston palveluita työskentelyään varten. Joka tapauksessa kannattaa aina pitää mielessä, että kirjastonkäytön opetuksen aikana on tarkoitus ennen kaikkea

markkinoida kirjastoa ja pyrkiä synnyttämään positiivisia mielleyhtymiä niin, että mukanaolijat tulisivat kirjastoon toistekin. (Mediakasvatus 2012, hakupäivä 9.5.2012.)

3.3 Satutunnit ja sadutus

Yksi lastenkirjastotyön työmuodoista on satutunnit. Satutunteja pitää yleensä kirjaston henkilökunta, mutta ulkopuolisetkaan kertojat eivät ole poikkeus. Perinteisessä satutuntimallissa sadun lukija kertoo tarinaa ja lapset kuuntelevat hiljaa. Ajan kuluessa mukaan on tullut myös muun muassa lauluja ja leikkejä. Nykyajan satutunnit ovatkin siirtymässä koko ajan enemmän kohti vuorovaikutuksellisempaa satuelämystä, satutuokiota, jossa lapset voivat osallistua sadun kerrontaan. Näin lapselle voidaan näyttää kirjasto elämyksenä ja paikkana, jonne hän on tervetullut. (Mäkelä 2002, 12, 14.)

Satutunteja voidaan elävöittää esimerkiksi laulujen, leikkien tai tarinankerronnan tavoin. Sadun kertominen ulkomuistista muokkaa satutunnin kulkua ja voi pitää lasten mielenkiintoa yllä paremmin, kuin pelkkä usean tarinan lukeminen suoraan kirjasta. Laulut ja erilaiset dramatisoinnit luettavista tarinoista ovat omiaan aktivoimaan lapsia, puhumattakaan pienistä askartelutuokiosta. Askartelutuokioiden täydentävät monesti hyvin satutuokion senhetkistä teemaa ja samalla lapset pääsevät itse harjoittelemaan erilaisia askartelussa tarvittavia taitoja. Askarteluun liittyy myös ajatus, että tärkeintä ei ole työn tulos vaan edes jonkinlaiseen tulokseen johtanut prosessi. (Peck 2006, 60–67.) Satutuokion pitäjällä voi myös olla erilaisia keinoja rytmittää satutunnin kulkua. Lorupussit ovat oivallinen esimerkki tästä. (Mäkelä 2002, 40.)

Satutunneilla on varsin pitkät perinteet. Yhdysvalloissa satutunnit aloitettiin 1800-luvun puolivälin jälkeen. Alussa kirjaston henkilökunnalla oli huolena, ymmärsivätkö lapset lukemaansa. Tästä syystä satujen ja kertomusten ääneenlukemista alettiin harrastaa eritoten esimerkiksi maahanmuuttajien keskuudessa. (Lastenkirjasto-opas 1978, 9.) Suomessa satutuntien pitämisen perinne käynnistettiin oletettavasti vuonna 1909 Helsingin kaupunginkirjastossa (Blinnikka 2003, 149). 1920-luvulta lähtien säännölliset satutunnit vakiintuivat niin Helsingin pääkirjastoon kuin Kallion kirjastoonkin. Turkuun satutunnit rantautuivat 1916 satuillan muodossa ja Tampere aloitti säännöllisen satutuntitoiminnan 30-luvulla. (Mäkelä 2002, 11–12.)

Satutunnit ovat saaneet joissain kirjastoissa rinnalleen myös sadutusta. Sadutus on menetelmä, jossa lapsi kertoo itse oman satunsa ja aikuinen vain kirjaa ylös lapsen kertomuksen tarkasti sanasta sanaan, mitään korjaamatta. Lasten kertomuksilla ei yleensä ole suoraa yhteyttä perinteisiin satuihin, vaan arjen kuvaaminen saa sadun piirteitä, kun lapsi hyppää mielikuvituksensa siiville. (Mäkelä 2002, 36–39.)

3.4 Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus on menetelmä lukuharrastuksen edistämiseen: sen avulla levitetään ”lukemisen ilosanomaa” sekä innostetaan asiakkaita kirjojen pariin. Eritoten vinkkausta käytetään lapsien ja nuorien parissa. Kirjavinkkaus voi olla innostamista, julistamista, maanittelemista ja välittämistä, eikä vinkkauksella tarkoiteta ikinä kirja-arvostelua tai juonikuvion selostusta. Vinkkaamalla pyritään kirjastoissa tuomaan esille erilaisia vaihtoehtoja ja nostamaan tietoisuuteen sellaisia kirjoja, joita ihminen ei ehkä tavallisesti huomaisi hyllystä. (Mäkelä 2003, 13–14.)

Tapoja, joilla kirjavinkkari voi esitellä kirjoja, on useita. Kirjavinkkari voi esimerkiksi esiintyä kirjan hahmona eli vinkata kirjaa kirjan päähenkilön tai pelkän sivustakatsojan näkökulmasta. Toinen metodi on lähestyä kirjaa kertomalla jostain tietystä kirjan tapahtumasta. Sen jälkeen on mahdollista laajentaa näkökulmaa esimerkiksi kertomalla henkilöiden taustoista. Kirjavinkkari voi myös esiintyä kaikkietävänä kertojana, joka antaa kuulijan ymmärtää, että tietää paljon enemmän kuin lopulta paljastaakaan. Yksi tapa kirjavinkkaukseen on dialogikirjavinkkaus, jossa hyödynnetään dialogia vinkkausvälineenä. (Mahood 2010, 97–117.) Dialogivinkkauksessa voi olla mukana kaksi kirjavinkkaria keskustelemassa keskenään – tai sitten kirjavinkkari voi hyödyntää dialoginsa apuna esimerkiksi käsinukkeja (Mäkelä 2003, 70).

Kirjavinkkaukselle on aikojen saatossa kehittynyt useita erilaisia muotoja perinteisen vinkkauksen rinnalle. Teemavinkkauksessa vinkataan esimerkiksi aineistoa jonkin tietyn teeman ympäriltä: teemana voi olla vaikkapa jonkin kirjailijan tuotanto tai tietty aihepiiri, kuten koirat. Enää ei kuitenkaan suosita pelkästään tapaa, jossa kirjaston täti vinkkaa kirjoja ja lapset kuuntelevat – nykyään kirjavinkkaus voikin olla myös oppilaslähtöistä vinkkausta tai vertausvinkkausta. Oppilaslähtöisessä vinkkauksessa lapset pääsevät valitsemaan tietystä valikoimasta vinkattavat kirjat esimerkiksi mielenkiintoisen takakannen perusteella. Vertaisvinkkaus puolestaan tapahtuu kokonaan

oppilaiden toimesta, eli oppilaat vinkkaavat kirjoja toisilleen esimerkiksi oman luokan sisällä. (Tenhunen 2012, hakupäivä 23.4.2012.)

Vaikka kirjavinkkausta perinteisesti pidetäänkin lastenkirjastotyön työmuotona, voidaan sitä tehdä myös aikuisryhmille. Aikuisille voidaan vinkata niin lasten- ja nuortenkirjoja kuin aikuisillekin suunnattuja kirjoja. Esimerkiksi perhepäivähoitajat ja muut lasten kanssa työskentelevät voivat olla hyvin kiitollisia saamistaan vinkeistä vaikkapa sellaisten kirjojen suhteen, joita he mahdollisesti voisivat lukea lapsille. (Mäkelä 2003, 31–32.)

Nykyään vinkkaus ei myöskään rajoitu pelkästään kirjoihin. Vinkata voidaan muun muassa musiikkia, pelejä tai vaikkapa nuotteja. Esimerkiksi Tampereella on järjestetty yläasteikäisille suunnattu musiikki- ja pelivinkkauksen Let there be rock! -tapahtuma, jossa kirjastoammattilaiset vinkkasivat monenlaista aineistoa musiikkiin ja peleihin liittyen. (Let there be rock! 2011, hakupäivä 26.4.2012.) Mu-Ki-vinkkaus yhdistää puolestaan musiikin ja kirjat vinkkauksessa, musiikin vihdessä kuulijaa kirjojen tunnelmiin: musiikki auttaa saamaan kuulijan mielikuvituksen liikkeelle (Jäppinen & Nieminen 2007, 159). KuMuKi-vinkkaus puolestaan yhdistää edellä mainittujen kirjojen ja musiikin yhteyteen myös kuvia luoden yhtenäisen vinkkauselämyksen, jonka tarkoituksena on lukemisharrastuksen edistäminen nuorisolle tuttujen keinojen avulla (Tamminen 2011, hakupäivä 26.4.2012).

3.5 Muita lukuharrastuksen edistämisen työmuotoja

Kirjavinkkauksen ohella erilaiset kirjalistat ja lukudiplomit ovat suosittuja lukemisharrastuksen edistämiseksi käytettyjä menetelmiä. Kirjalistoja voidaan käyttää kirjojen suosittelun välineenä, ja niitä voivat hyödyntää niin kirjastoalan ammattilaiset kuin opettajat, vanhemmat ja lapset itse. Kirjalistalle voidaan kerätä esimerkiksi uutuuksia, bestsellereitä tai muita eri aiheen mukaan valittuja kirjoja. Sen lisäksi eri ikäryhmille voi olla erilaisia listoja, joista lapset ja nuoret voivat valita omalle kehitys- ja lukutasolleen sopivaa aineistoa. (Peck 2006, 35.) Kirjalistoja voi käyttää hyväksi lukudiplomia suunniteltaessa ja suoritettaessa, sillä lukudiplomiajatuksen taustalla on yleensä lista kirjoista, joista diplomin suorittaja itse valitsee ennalta määrätyn määrän verran mieleisäänsä kirjoja luettavaksi.

Myös kirjallisuus- ja lukupiirit sopivat kirjaston työmuotona aikuisten lisäksi lapsille ja nuorille. Lukupiirin tarkoituksena on edistää vapaa-ajalla lukemisen intoa. Ketään ei ole siis tarkoitus pakottaa lukemaan väkisin. Hyvin onnistuessaan lukupiirit tarjoavat sopivasti haastetta niille lapsille ja nuorille, joille lukeminen on helppoa ja mukavaa. Tämän työmuodon ongelmana voi kuitenkin olla poikien houkuttelu mukaan, sillä pojat eivät välttämättä pidä tällaista työmuotoa kiinnostavana ja mielenkiintoisena. (Peck 2006. 78–79.)

Yhdysvalloissa lukuharrastusta pyritään pitämään yllä myös muun muassa kesälomien aikana pidettävillä lukupiireillä. Kesällä sekä muina loma-aikoina toteutettavat lukupiirit ovat varsin suosittu menetelmä ja niiden avulla pyritään tuomaan lapsia ja nuoria vapaa-ajalla lukemisen pariin. Sinänsä nämä lukupiirit eivät vastaa idealtaan perinteisiä lukupiirejä. Lapselle tai nuorelle annetaan sen sijaan esimerkiksi lukupäiväkirja, johon hän voi kirjata ylös lukemiaan kirjoja ja lukemiseen käytettyä aikaa. Joskus ohjeena voi olla kuvan piirtäminen kirjasta. Vanhemmat lapset saattavat saada tehtäväksi myös lyhyen kirja-arvostelun kirjoittamisen. Kun kirjoja tai sivuja tai lukemiseen käytettyä aikaa on koossa tarpeeksi, lapsi tulee lukupäiväkirjan kanssa kirjastoon ja saa palkinnon uurastuksestaan. Tällaisista lukupiireistä on hyötyä myös kirjastolle, sillä työmuotoon osallistuvat lapset ja nuoret näkyvät kirjaston käyttäjä- ja lainausluvuissa positiivisesti. Lisäksi menetelmä on oiva keino saada lapsia ylläpitämään lukutaitoaan myös lomalla ja se voi auttaa kehittämään positiivista asennetta kirjastoja kohtaan. (Peck 2006, 89–90.)

3.6 Mediakasvatus

Mediakasvatus on termi, jolle ei ole vielä kukaan varsinaisesti vakiintunut yhtä ainoaa ja oikeaa määritelmää. Mediakasvatus voidaan käsittää oppimisena sekä kasvuna median parissa. Se on myös omalla tavallaan tietoista vaikuttamista yksilön mediataitoihin ja hänen tapansa käyttää mediaa. Mediakasvatusta voidaan pitää myös medialukutaidon kehittämisenä: toisin sanoen kehitetään taitoja tiedonhankintaa, analysointia, tulkintaa, luomista ja ilmaisemista varten sekä samalla opitaan kyseenalaistamaan, kysymään ja luomaan uutta. Mediakasvatus ei välttämättä ole pelkkää tietotekniikan korostamista, vaan siihen sisältyy vastuullisuuden ja kohtuullisuuden opettamista. Mediakasvatuksen avulla pyritäänkin löytämään keinoja, joilla myös suojata lapsia median arveluttavilta puolilta. (Sallmén 2009, 9–10.)

Termin monitahoisuudesta huolimatta kirjastoilla on pitkät perinteet, tietotaitoa ja vahva kriittinen osaaminen mediakasvatuksen osalta. Vastuu mediakasvatuksesta ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti pelkästään kirjastojen vastuulla, vaan siitä kantavat vastuuta ne kaikki ympäristöt, joissa lapsi on osallisena. Näin ollen mediakasvatus on monen eri tahon vastuulla aina kodeista kouluhin ja media-alan organisaatioista elokuvateattereihin. Kouluille mediakasvatustehtävä on määritetty jo opetussuunnitelmien perusteissa, mutta esimerkiksi kirjastojen kannalta mediakasvatustehtävää ei sinänsä ole kirjattu kirjastolakiin ja -asetuksiin. Silti kirjastoissa on pitkään tehty mediakasvatustyötä muun muassa tiedonhaunopetuksen ja satutuntien muodossa. (Sallmén 2009, 9–12.)

Sallmén määrittelee kirjaston mediakasvatustyölle viisi keskeistä osa-aluetta ja kuvailee, kuinka kirjastoillakaan ei ole mahdollisuutta tarjota kaikkea mediakasvatukseen liittyvää toimintaa kentän ollessa varsin laaja. Ensimmäisenä osa-alueena hän mainitsee tiedonhaun ja tiedonhallintataidot. Tämän osa-alueen tavoitteena on saavuttaa informaatiolukutaito, joka sisältää valmiudet informaation etsintään, hankkimiseen, arviointiin ja soveltamiseen. Vaikka kirjastoissa monesti tiedotetaan, mitä tiedonhankintaan sisältyy, ei se välttämättä kohtaa koulujen tarpeita. Opetussuunnitelman tuntemus onkin tärkeää ja jatkossa kirjastojen olisi mediakasvatustyötä ajatellen panostettava siihen entistä enemmän. Kirjastoilla on lisäksi rooli valtavan mediatulvan jäsentäjänä ja kirjastojen pitäisikin panostaa enemmän jatkossa myös tämän alueen osaamiseen, perinteistä lukutaitoa unohtamatta. (Sallmén 2009, 15–21.)

Toinen osa-alue kirjastojen mediakasvatustyössä ovat uudet lukutaidot, joiden tavoitteena on varsinainen medialukutaito. Teknologian mukaantulo on nimittäin aiheuttanut sen, että käsitys lukutaidosta on muuttunut. Uusista lukutaidoista puhuttaessa lukutaidolla ei tarkoitetakaan pelkkää mekaanista lukutaitoa, vaan esimerkiksi kykyä lukea ja kirjoittaa niin painettuja kuin myös digitaalisia lähteitä. Kolmas osa-alue sisältää lisäksi digitaaliset pelit ja pelaamisen, joiden tavoitteena on kasvattaa pelilukutaitoa. Pelit eivät ole kirjastoissa kovin uusi asia, mutta silti kirjastoista monesti puuttuu osaavaa henkilökuntaa, joka ymmärtäisi pelikulttuurin päälle. Siksi tähän osa-alueeseen pitäisi erityisesti panostaa. (Sallmén 2009, 17–19.)

Osa-alueista neljäs on sosiaalinen media ja sen tuntemus sekä hyödyntäminen kirjastossa. Tämän osa-alueen tavoitteeksi on asetettu verkostoituminen. Sosiaalisessa mediassa, joka on osa vuorovaikutteisia ryhmätyö- ja julkaisujärjestelmiä, osallistujat voivat sekä tuottaa että myös muokata erilaisia sisältöjä sekä lisäksi kommentoida tai keskustella ja jakaa aineistoja – siis verkostoi-

tua. Yhteisöllinen tiedon tuottaminen on tärkeä osa tätä mediaa. Kirjastoille sosiaalinen media olisi hyvä väylä verkostoitua lasten ja nuorten kanssa, sillä nykyaikana lapset ja nuoret hyödyntävät verkkoa ja sosiaalista mediaa merkittävästi. (Sallmén 2009, 19–20.)

Viimeinen viidestä mediakasvatuksen osa-alueesta on tekijänoikeudet, jonka avulla kartutettaisiin niin informaatiolukutaitoa, medialukutaitoa kuin pelilukutaitoakin. Siksi se voidaankin tiettyssä mielessä laskea neljän muun mediakasvatuksen osa-alueen osaksi. Tekijänoikeuksien tuntemisen merkitys kasvaa koko ajan, sillä ilman lakien ja asetusten ymmärtämistä on hankala noudattaa säännöksiä. Kirjastoilla onkin tärkeä tehtävä ottaa selvää asioista ja välittää tietoa eteenpäin niin lapsille kuin nuorille – puhumattakaan aikuisista. (Sallmén 2009, 21.) Kokonaisuudessaan kirjastoilla on siis suuri rooli mediakasvatuksen suhteen, vaikkei laki sitä määrääkään.

3.7 Läksy-help

Erilaiset kotiläksyjen tekemisessä avustavat toimintamuodot ovat yksi tuoreimmista lasten- ja nuorten kirjastopalvelun työmuodoista Suomessa. Perinteisen tietopalvelun rinnalle onkin esimerkiksi Helsingissä lanseerattu palvelumuoto, jossa päivittäin joku kirjaston työntekijöistä vuorolleen päivystää lasten ja nuorten keskuudessa ja tarjoaa apuaan läksyissä. Suoria vastauksia ei kuitenkaan oppilaille anneta, vaan tarjotaan apua vastauksen löytämiseen niin oppilaiden omista oppikirjoista kuin myös kirjaston aineistostakin. Useimmiten työmuoto avaa varsin huonosti toimivalle lasten- ja nuorten tietopalvelulle uusia ovia, sillä joku saattaa innostua läksyjen lomassa kysymään myös läksyihin liittymättömiä tietopalvelukysymyksiä. (Verho 2007, hakupäivä 21.3.2012.)

Tanskassa läksy-help -palvelut on viety täysin uudelle tasolle, ja apua kotitehtäviin tarjotaankin nykyään sähköisessä muodossa Internetin välityksellä. Tietotekniikkaa hyödyntävässä palvelussa kotitehtävissä neuvotaan verkkokameraa ja mikrofoneja hyödyntäen, ja useimmiten neuvojat ovat itsekin opiskelijoita – palvelu järjestetään siis pääasiassa vapaaehtoisten voimin. Se asettaa tietenkin tiettyjä vaatimuksia kirjaston henkilökunnalle, sillä heidän pitäisi osata jollain tavalla motiivoida vapaaehtoisia, jotta he jaksaisivat toimia työssään. Työn pitäisi olla jollain tasolla stimuloivaa, hauskaa ja mielenkiintoista. Huomattavaa tanskalaisessa läksy-help -palvelussa on myös se, että neuvontapalvelu on suunnattu hieman vanhemmille oppilaille. (Poulsen 2012, hakupäivä 21.5.2012.)

3.8 Verkkopalvelut

Nykyaikana kirjaston fyysisten tilojen lisäksi lapsille suunnattuja palveluita löytyy myös verkosta. Verkkopalvelut voivat olla useamman kirjaston yhteisiä tai yksittäisen kirjaston omia lapsille tai nuorille suunnattuja sivustoja. Valtakunnallisella tasolla kaksi tunnetuinta palvelua lienevät Okariino ja Sivupiiri, jotka molemmat ovat Kirjastot.fi -sivuston tuottamia kaikkien kirjastojen yhteisiä palveluita. Okariino, joka on lapsille suunnattu sivusto, sisältää lasten itsensä tuottamaa sekä ammattilaisten tuottamaa sisältöä. Sivustolta löytyy tietoa lapsille suunnatuista kirjoista, elokuvista, runoista ja peleistä. Okariino jakautuu useisiin eri osioihin, ja esimerkiksi Ihmekone-osiosta löytyy lasten omia elokuvia ja animaatioita sekä kirjatrailereita ja videovinkkauksia. (Okariino 2012 & Sivupiiri 2012, hakupäivä 10.5.2012.)

Sivupiirin sisältö on suunnattu hieman Okariinon käyttäjiä vanhemmalle kohderyhmälle. Sivupiiriin on sisällytetty lähinnä erilaista kohderyhmälle sopivaa kirjallisuuteen liittyvää aineistoa. Toisin kuin Okariinossa, Sivupiirissä ei siis esimerkiksi esitellä elokuvia, vaan keskitytään esittelemään monenlaista kirjallisuutta: mukana on tuoreimpia uutuuksia sekä ikivanhoja, ehkä jo vähän pölytetyitäkin klassikoita. Sivuston aineistoon kuuluu kirjaston työntekijöiden tekemiä kirjavinkkejä, ja lisäksi Sivupiiriin toivotaan myös nuorten itsensä kirjoittamaa sisältöä, kirjavinkeistä aina keskustelua herättäviin kommentteihin. (Sivupiiri 2012, hakupäivä 10.5.2012.)

Valtakunnallisten Internet-sivujen lisäksi kirjastot voivat ylläpitää omia lapsille suunnattuja sivujaan. Esimerkiksi Helsingin kaupungin kirjastolla on lasten oma sivusto, josta löytyy tietoa kirjastosta sekä tiedonhakuvinkejä, lukuvinkejä ja pientä puuhaa. Helsingin kaupunginkirjaston sivusto Kirviö Helsingin kaupungin kirjastossa ei kuitenkaan enää päivity. (Helsingin kaupungin kirjasto 2011, hakupäivä 21.5.2012.) Monien muidenkin kirjastojen lastensivustoilla oli sama ongelma: useimmat eivät enää päivitä sivustojaan. Onneksi poikkeuksiakin löytyy. Muun muassa Kempeleessä on mukavat ja toimivat sivut lapsille, ja kirjaston lastensivuilla voi opetella esimerkiksi tiedonhakua. Lisäksi sivustolla on myös oma osio opettajille. (Kempeleen lastenkirjasto 2012, hakupäivä 21.5.2012.)

3.9 Lastenkirjastotyön osaamisvaatimukset

Yhteistyö koulun kanssa ja lastenkirjastotyö ylipäättänsäkin vaativat kirjaston henkilökunnalta erityisiä valmiuksia. Esimerkiksi pedagoginen osaaminen onkin tärkeää. Elina Nurkkala kartoitti opinnäytetyössään muun muassa sitä, millaisia ominaisuuksia lastenkirjastotyöntekijältä vaaditaan lastenosastolla työskentelevien henkilöiden mielestä. Pedagogisten taitojen lisäksi vuorovai-
kutus-, ryhmähallinta- ja sosiaaliset taidot korostuivat tuloksissa. Esiintymistaidot sekä entistä parempi sisällöntuntemus nostettiin myös esille, sillä niitä tarvitaan esimerkiksi avattaessa erilaisia sisältöjä lapsille. (Nurkkala 2010, 66.)

Vastauksissa kävi ilmi myös muun muassa se, että varsinkin tulevaisuudessa erilaisten medio-
iden ja verkkopalveluiden osaaminen tulevat olemaan tärkeä osa lastenkirjastotyöntekijän am-
mattitaitoa. Uusia palveluita ja tietoteknisiä tuulia ei saa pelätä, vaan niitä pitäisi uskaltaa kokeilla
ja testata. Kriittinen asenne ei silti koskaan ole pahasta. Useimmiten kirjasto on nimittäin institu-
tio, jonka tulisi monipuolisesti osata kertoa uusista palveluista ja medioista muille. Markkinoin-
tiosaaminen on yksi tulevaisuuden valttikorteista myös lastenkirjastotyön saralla. Kirjaston täytyy
kyetä vastaamaan kilpailuun niin lasten kuin aikuistenkin vapaa-ajasta, eikä se onnistu ilman
tarvittavia markkinointitaitoja. Niinpä markkinointitaitojen hallinta on entistä tärkeämpi osa lasten-
kirjastotyön osaamiskenttää. (Nurkkala 2010, 66–67.)

Kartoituksessa kävi myös ilmi, että yhteistyötaidot ovat yksi merkittävä osaamisen alueita lasten-
kirjastotyöstä puhuttaessa. Kirjaston henkilökunnan ja erityisesti lastenkirjastotyötä tekevän pitää
olla valmis ottamaan kontaktia kouluun. Yhteistyökentän skaala ei kuitenkaan rajoitu pelkkään
kouluyhteistyöhön: yhteistyötahoja voivat olla niin päiväkotit, iltapäiväkerhot, nuoriso-, sosiaali-,
terveys-, kulttuuri-, ja liikuntatoimi sekä lasten vanhemmat ja opettajat, paikalliset yrittäjät ja niin
edelleen. Lastenkirjastotyöntekijän pitää siis olla valmiina toimimaan monien ja toisistaan poik-
keavien tahojen kanssa. Myös kielitaito on hyvä lisä osaamiskenttään maahanmuuttajien määrän
lisääntyessä Suomessa. (Nurkkala 2010, 67–69.)

4 KOULUN JA KIRJASTON YHTEISTYÖ

Vaikka kirjaston yhteistyökumppaneiden kenttä onkin laaja, lasten- ja nuortenkirjastotyön kannalta yksi tärkeimmistä yhteistyötahoista on ehdottomasti koulu. Kouluilla ja kirjastoilla on molemmilla sivistyksellinen tehtävä, ja niin koulun kuin kirjastonkin tarkoituksena on olla edistämässä elinikäistä oppimista ja edesauttaa lukuharrastuksen ylläpitämistä. Tästä johtuen näiden kahden organisaation yhteistyö tapahtuukin varsin luonnollisesti. Molemmat ovat myös tärkeitä yhteiskunnan osia toteutettaessa demokratiaa sekä ehkäistäessä syrjäytymistä. (Sinko 2002, 29.)

Sisällöllisesti koulun ja kirjaston yhteistyöllä on kaksi keskeistä osa-aluetta. Lukuharrastuksen herättäminen ja myöhemmässä vaiheessa myös sen syventäminen ovat yhteistyön ensimmäinen osa-alue. Toinen keskeisistä osa-alueista on puolestaan lasten ja nuorten ohjaaminen kirjaston käytön pariin. Kirjaston käytön ohjaukseen sisältyy nykyään myös tiedonhallintataitojen ohjausta, eli käytännössä tiedonhaun opetusta. Yleisesti ottaen voidaankin sanoa, että kirjastopalvelut rikkastavat opetussuunnitelmaa – ja toisaalta osa palveluista on jopa välttämättömyyksiä kouluille. Esimerkiksi tiedonhaunohjauksen merkitys näkyy kaikissa oppiaineissa ja sen merkitystä ei pidä missään nimessä vähätellä. (Sinko 2002, 16–17.) Myös Opetusministeriön Kirjastopolitiikka 2015 -julkaisussa (2009, 26) sanotaan, että koulun ja kirjaston välinen yhteistyö on etusijalla, kun oppilaille opetetaan tiedonhankinta ja -hallintataitoja.

Kirjasto voi auttaa kouluja saavuttamaan haluttuja päämääriä esimerkiksi opetuksen suhteen. Kirjastot syntyivätkin monessa maassa tukemaan koululaitosta tarjoamalla materiaalia oppimista varten. Vaikka tänä päivänä kirjastojen ja koulujen välinen side ei välttämättä olekaan yhtä vahva, on se silti olemassa. Koulun ja kirjaston yhteistyö voi olla jopa alkuaikojen monipuolisempaa, sillä keinoja on enemmän aineiston välittämiseen aina koulu- ja kirjastovierailuihin. Monesti opetussuunnitelmaan sisältyvistä aihealueista tullaan silti edelleen etsimään kirjoja tai tekemään tiedonhakupyynnöitä – ja vaikka koulun opetussuunnitelman tunteminen ei ole välttämätöntä aineistohankinnoissa yhteistyön kannalta, kannattaa kuitenkin muistaa, että opetussuunnitelman mukainen aineisto vastaa parhaiten kysyntää ja asiakkaiden tarpeita. (Fasick & Holt 2008, 194–195.)

Koulun ja kirjaston yhteistyö ei rajoitu pelkkään aineiston välittämiseen. Yksi tapa harjoittaa koulun ja kirjaston yhteistyötä onkin fyysisten tilojen jakaminen (Fasick & Holt 2008, 199). Hyvä esimerkki kirjaston tilojen hyötykäytöstä opiskelussa on projektimainen työskentely. Espoossa Nöyk-

kiön kirjaston ja koulun välillä hyödynnetään mallia, jossa koululle on tarjottu kirjaston tilat ja kirjastoverkon aineisto itsenäistä käyttöä varten. Oppilaat hyödyntävät kirjaston tarjoamia tiloja ja aineistoja, ja kirjaston henkilökunta voi puolestaan tarvittaessa hankkia materiaaleja oppilaiden käyttöön työskentelyä varten. (Peltonen 2007, 144.) Projektimainen toiminta on palkitsevaa kaikille osapuolille, sillä oppilaiden tiedontarpeen täyttymisen lisäksi kirjaston kävijämäärät nousevat ja aineiston käyttö lisääntyy.

Koulun ja kirjaston yhteistyöstä on monia etuja niin kirjastolle kuin asiakkaillekin. Fasick ja Holt (2008, 193) esittävät kirjassaan, että kirjasto hyötyy yhteistyöstä koulujen ja muiden vastaavien laitosten kanssa esimerkiksi siten, että yhteistyön avulla kirjasto tavoittaa myös niitä lapsia, joilla ei ole mahdollisuutta muutoin vierailla kirjaston tiloissa esimerkiksi liian pitkän välimatkan vuoksi. Kouluyhteistyön hyväksi puoliksi lasketaan myös kävijämäärien kasvu ja kirjaston käytön nousu. Yhteistyöstä ei kuitenkaan hyödy pelkästään kirjasto. Myös koulut hyötyvät: esimerkiksi opettajat saavat apua kirjaston käytössä ja samalla saattavat löytää myös hyödyllistä materiaalia toimintaan lasten kanssa. (Fasick & Holt 2008, 193.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu myös kirjastoon liittyviä osa-alueita (Opetushallitus 2004, hakupäivä 4.5.2012). Toimivaan kouluyhteistyöhön pyrittäessä kirjastojen onkin hyvä tuntee koulujen käyttämät opetussuunnitelmat ja niiden kirjastoja koskevat sisällöt. Toisaalta vastaavasti yhteistyö velvoittaa opettajia ottamaan selvää kirjastossa tarjolla olevista palveluista ja työmuodoista. Useimmiten yhteistyö tarkoittaakin, että kirjaston ja opettajien välille muodostetaan henkilökohtaisia kontakteja. (Sallmén 2009, 13.)

Opetussuunnitelman perusteiden alussa sanotaan, että työvälineiden sekä materiaalien lisäksi myös kirjastopalveluiden tulee olla oppilaiden saavutettavissa niin, että oppilaalla on mahdollisuus aktiiviseen sekä tarvittaessa myös itsenäiseen opiskeluun. (Opetushallitus 2004, hakupäivä 4.5.2012.) Lisäksi perusopetuslaissa mainitaan, että perusopetuksen yhteyteen voidaan oppilaille järjestää muun läheisesti opetukseen liittyvän toiminnan lisäksi myös kirjastotoimintaa (Perusopetuslaki 628/1998 8:47 §).

Lisäksi eri vuosiluokkien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on katkelmia, jotka liittyvät kirjaston käyttöön ja kirjastossa toimimiseen. Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan äidinkielen opetussuunnitelmassa mainitaan opetukseen sisältyväksi muun muassa kirjaston käytön opettelua. Sen jälkeen kolmannesta vuosiluokasta aina viidenteen on tavoitteena kartuttaa tie-

donhallintataitoja. Käytännössä tämä tarkoittaa kirjaston kohdalla sitä, että oppilaat pääsevät tutustumaan sekä aineiston ryhmittelyyn kirjastossa että itse sisältöihin. Myös muihin yksinkertaisempiin toimintoihin, kuten kirjojen hakuun, varaamiseen sekä helppoihin tiedonhakuihin tietoverkoista ja muunlaisiin tiedon haun eri vaiheisiin aletaan ohjatusti tutustua. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan viidennen luokan loppuun mennessä kirjastonkäytön osaamisen tulisi olla sillä tasolla, että oppilas olisi tottunut käyttämään kirjastoa ja että hän tarvittaessa pystyisi myös täyttämään tiedontarpeensa etsimällä tietoa niin painetuista kuin sähköisistäkin lähteistä. Myöhemmille vuosiluokille, eli kuudennesta kahdeksanteen luokkaan saakka, on lisäksi kirjattu arvosanojen kriteereihin kirjaston käytön hallintaan liittyviä tasoja. (Opetushallitus 2004, hakupäivä 4.5.2012.)

Kirjaston rooli on varsin vahvasti kytketty kumppanuuteen koulun kanssa jo opetussuunnitelman perusteissa, ja se avaa tarpeellisia ovia tilanteen niin vaatiessa lisäksi myös käytäntöön. Olisi kuitenkin toivottavaa, että kunnan opetussuunnitelmaa laadittaessa otettaisiin kirjasto mukaan suunnitteluun. Tukea tähän tarvitaan erityisesti hallinnon puolelta, sillä yhteistyö koulun ja kirjaston välille ei synny itsestään – ilman panostusta ei synny yhteistyötä. (Kirjastojen kouluyhteistyö 2012, hakupäivä 4.5.2012.)

5 KAAVIN KUNTA JA KIRJASTO

Kaavin kunta sijaitsee Pohjois-Savossa (Kaavi 2012a, hakupäivä 5.5.2012). Kunnan asukasluku oli vuoden 2011 lopussa 3 385. Väestöstä oli vuoden 2011 lopussa 0-14 -vuotiaita 14,2 %, 15-64 -vuotiaita 57,8 % ja 65 vuotta täyttäneitä 28 %. Kun vastaavia lukuja verrataan valtakunnallisesti, on alueella yli 65-vuotiaita noin kymmenen prosenttia keskimääräistä enemmän (koko maa: 18,1 %). Vastaavat luvut valtakunnallisesti olivat 15-64 -vuotiaiden osalta 65,4 % ja 0-14 -vuotiaiden osalta 16,5 %. Valtakunnalliseen tasoon nähden lapsia ja nuoria ei siis kunnassa ole mitenkään erityisesti vähemmän, vaikka ikärakenne painottuuikin lievästi vanhuksiin. (Tilastokeskus 2012, hakupäivä 5.5.2012.)

Kaavin kirjasto sijaitsee Kaavin alakoulun vieressä keskustan tuntumassa. Kirjasto on osa Pohjois-Savon maakuntakirjastoaluetta, ja se tekee kirjastokimppayhteistyötä Juankosken, Nilsian ja Tuusniemen kirjastojen kanssa (Kaavin kunnankirjasto, hakupäivä 31.3.2012). Kirjastokimppaan kuuluvilla neljällä kunnalla on käytössään yhteinen kirjastojärjestelmä sekä kirjastoauto, joka otettiin käyttöön vuonna 2008 (Juankoski, Kaavi, Nilsia ja Tuusniemi, hakupäivä 31.3.2012).

Kaavin kunnan ja Juankosken kaupungin yhteisesti laaditussa opetussuunnitelmassa kirjaston käyttö ja tiedonhaun opettelu kuuluvat varsin olennaisena osana äidinkielen ja kirjallisuuden sisältöihin. Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaat harjoittelevat opetussuunnitelman mukaan luokka-, koulu- ja yleisen kirjaston käyttöä sekä tekevät kirjasto- ja kirjastoautovierailuja. Kolmannella vuosiluokalla äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmaan kuuluu kirjaston käyttöä ja tietokirjojen paikallistamisen opettelua kirjastosta. Viidennellä vuosiluokalla opetellaan tiedonhankintataitoja ja opetellaan kirjaston käyttöä. Kuten valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissakin sanotaan, viidennen vuosiluokan jälkeen oppilas ”on tottunut käyttämään kirjastoa ja pystyy etsimään tarvitsemansa tietoa painetuista ja mahdollisuuksien mukaan sähköisistä lähteistä.” Kuudennen vuosiluokan aikana kulttuurintuntemuksen lisäksi oppilaat tutustuvat kirjaston luokitusjärjestelmään. (Juankosken kaupunki & Kaavin kunta. 2008/2011, hakupäivä 5.5.2012 ja Opetushallitus. 2004, hakupäivä 4.5.2012.)

Seitsemännen vuosiluokan kuvataiteen opetussuunnitelmassa mainitaan, että taiteen tuntemusta ja kulttuurista osaamista kartutetaan käyttämällä apuna kirjallisuutta sekä kirjastoa (Juankosken kaupunki & Kaavin kunta 2008/2011, hakupäivä 5.5.2012). Tämä ei kuitenkaan tarkoita varsinaisesti

sesti yhteistyötä Kaavin kirjaston kanssa, sillä vuosiluokkien 7-9 opetus on vuodesta 2008 alkaen siirretty Ruukinkouluun naapurikaupunkiin Juankoskelle (Kaavi 2011, hakupäivä 5.5.2012).

Kaavin kunnan alueella on monia mahdollisia sidosryhmiä, joiden voisi ajatella hyötyvän lastenkirjastotyöstä. Tällaisia mahdollisia lastenkirjastotyön yhteistyökumppaneita peruskoulun lisäksi Kaavilla ovat tietenkin alueella sijaitsevat päiväkodit ja perhepäivähoitajat. Kaavin kunnan alueella omassa kodissa työskentelee tällä hetkellä seitsemän perhepäivähoitajaa ja lisäksi Kaavin alueella on kaksi päiväkotia sekä kaksi ryhmäperhepäivähoitoa. Näistä kolme, Pirpana, Pikku-Pirpana ja Kirkonkylän ryhmäperhepäivähoito sijaitsevat Kaavin keskustan alueella. Neljäs, Luikonlahden ryhmäperhepäivähoito taas sijaitsee Luikonlahden kylällä ja näin ollen siis verrattain kaukana kirjastosta. (Kaavi 2012b, hakupäivä 5.5.2012.)

Päivähoidon lisäksi tarjolla on koululaisille suunnattua aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka voisi myös hyötyä lapsille suunnatuista kirjastopalveluista, esimerkiksi satutuokioista (Kaavi 2012e, hakupäivä 5.5.2012). Kaavin alueella toimii myös useita yhdistyksiä, joiden kanssa kirjasto voisi tehdä yhteistyötä lastenkirjastotyön tiimoilta. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Kaavin jaosto sekä Kaavin 4H-yhdistys Ry toimivat lasten parissa Kaavin alueella (Kaavi 2012d, hakupäivä 5.5.2012). Yhteistyö ja lastenkirjastopalveluiden tarjoaminen näille ryhmille voisi olla kannattavaa molemmiin puolin, sillä työ tukisi sekä kirjaston että yhdistysten toimintaa. Esimerkiksi Juankoskella Mannerheimin lastensuojeluyhdistys piti kirjaston tiloissa satutunteja syksyllä 2011 – kirjasto siis tarjosi tilat yhdistykselle ja yhdistys taas elävöitti lastenkirjastotoimintaa kirjastolla.

Neuvola voidaan laskea yhdeksi sidosryhmäksi. Koska neuvola löytyy likipitäen jokaisesta kunnasta ja kaupungista, ja koska se operoi likipitäen saman kohderyhmän kanssa, on se mitä mainoin yhteistyökumppani kirjastolle. Muun muassa Seinäjoella tehtiin yhteistyötä neuvolan ja kirjaston välillä siten, että kirjaston työntekijä kävi lukemassa satuja neuvolassa. Samalla aikuiset saivat aikaa keskustella keskenään kunkin hetken teemasta. Kirjasto on myös tarjonnut odotustiloihin kuvakirjoja, joita vaihdetaan säännöllisin väliajoin. Kirjasto voi siis myös tehdä lastenkirjastotyötä vanhempia ajatellen – kirjastonhoitajan voi esimerkiksi kertoa lukemisen tärkeydestä tai vinkata kirjoja luettavaksi lapsille. (Mäkelä 2002, 54–55.)

Yksi mahdollisena sidosryhmä on myös Koillis-Savon kansalaisopisto. Kansalaisopistoilla on periaatteessa lähes samanlainen sivistyksellinen tehtävä, kuin kirjastoillakin. Ne pyrkivät edesauttamaan omaehtoista oppimista sekä kehittämään kansalaisvalmiuksia. Koillis-Savon kansalais-

opisto tarjoaa omalta osaltaan monipuoliset lähtökohdat itsensä kehittämiseksi omaehtoisesti niin yhteisöllisesti kuin oppijakeskeisesti. Kansalaisopisto pyrkii tekemään laajasti yhteistyötä monien eri tahojen ja toimijoiden kanssa, jotta omaehtoinen oppiminen ja kansalaisvalmiuksien kehittyminen toteutuisivat. (Kaavi 2012c, hakupäivä 5.5.2012.) Kansalaisopiston lapsille suunnatut kurssit voisivat hyötyä kirjastosta ja kirjaston aineistosta. Lisäksi kursseilla askarreltuja töitä voi laittaa näyttelyksi kirjastoon.

Kirjaston tilat

Kaavin kunnankirjaston tiloista löytyy omat osastot lapsille ja nuorille, aikuisille sekä musiikille. Lasten ja nuorten osasto on tilana yhtenäinen alue, jonka toisella puolella on lapsille suunnattu aineisto ja toisella nuorten aineisto. Lisäksi kirjastossa on lehtilukusali ja käsikirjasto. Avokokoelman lisäksi kirjaston tiloihin kuuluu kaksi varastoa: lähivarasto ja kaukovarasto. Kaukovarasto, joka sijaitsee rakennuksen kauimmaisessa päässä, sisältää pääasiassa kirjallisuuden klassikoita ja säilyttämisenarvoista vanhempaa tietokirjallisuutta. Lähivarasto on puolestaan varastotila aivan työhuoneen tuntumassa ja sijoituspaikka sellaisella aineistolle, joka ei enää sovellu avokokoelmaan, mutta jota ei toisaalta vielä voida syystä tai toisesta poistaa. Molemmista varastoista löytyy kauko- ja tietokirjallisuutta niin lapsille, nuorille kuin aikuisillekin.

6 LASTENKIRJASTOTYÖN SUUNNITELMA KAAVIN KIRJASTOLLE

6.1 Suunnitelman tausta

Luodessani lastenkirjastotyön suunnitelmaa Kaavin kirjastoa varten minulla oli muutama suunta-
viiva tukemassa päätöksentekoani. Ensimmäisenä lähtökohtana pidin yhtä lastenkirjastotyön
tärkeimmistä peruseriaateista: tarkoitukseni oli järjestää toimintaa niin, että eri-ikäiset ja eri
kehitysvaiheessa olevat lapset tulevat huomioituiksi. Kun lastenkirjastotyötä oli edellisen kerran
muutamia vuosia sitten järjestetty kirjastossa, se oli ollut pääasiassa koululaisille suunnattua kir-
jastonkäytön opetusta. Tästä syystä suunnitelmaa tehdessäni kirjasinkin ylös tätä peruseriaatet-
ta mukaillen alle kouluikäisten lasten huomioimisen jollain tapaa.

Toisena linjauksena pidin Kaavin alakoulun opettajien ja kirjaston muun henkilökunnan toivetta,
että oppilaille järjestettäisiin tiedonhaun sekä kirjastonkäytön opetusta. Vaikka alakoululaisille on
järjestetty lukujärjestykseen yksi tunti viikossa kirjastossa vierailua varten, ennen suunnitelman
aloittamista varsinainen kirjastonkäytön opetus ja muut kirjaston järjestämät toiminnot puuttuivat
kokonaan. Koska tämä oli ollut tilanne jo parin vuoden ajan, pidin tärkeänä sitä, että suunnitelman
käytäntötoteutuksen ajan olisi tarjolla sekä tiedonhaun että kirjastonkäytön opetusta jokaiselle
luokka-asteelle. Pidempiaikaiseen suunnitelmaan koin kuitenkin tarpeelliseksi merkitä tietyt vuosi-
luokat, joille näitä palveluita suositellaan.

Suunnitelman taustalla oli myös ajatus siitä, että kaiken piti olla toteutettavissa varsin pienillä
resursseilla. Yhden henkilön osittainen työpanos ei mahdollistanut liian suurien suunnitelmien
toteuttamista. Lisäksi tilat sekä taloudelliset resurssit olivat rajalliset. Sen takia pyrkimyksenäni
olikin tarjota lähinnä niin sanottuja peruspalveluita, jotka loisivat hyvän peruspohjan lastenkirjasto-
työlle. Kun lastenkirjastotyöllä olisi hyvä pohja, olisi palveluita helppo lähteä lisäämään sekä
muokkaamaan tarpeen ja kysynnän mukaan.

Resurssien pienuuden vuoksi oli myös varhaisessa vaiheessa rajattava ulkopuolelle suunnitel-
man toteuttamisen eli syksyn 2012 ajaksi kyläkoulut. Oli kuitenkin tärkeää kirjata myös niille
suunnattua kirjastonkäytön opetusta lastenkirjastotyön jatkosuunnitelmaan, etteivät kirkonkylällä
ja kauempana asuvat lapset ja nuoret joutuisi tarjottujen palvelujen perusteella eriarvoiseen ase-

maan. Kirjaston ajatus on kuitenkin tarjota palveluja tasapuolisesti kaikille, myös kauempana asuville.

Tavoitteena oli siis luoda lastenkirjastopalveluita, jotka olisivat taloudellisesti toteutettavissa ja huomioisivat mahdollisuuksien mukaan lasten eri ikäryhmät ja kehitysvaiheet. Pyrkimyksenä oli tehdä lapsista ennen kaikkia innokkaita kirjaston käyttäjiä ja esittää kirjasto yhtenä vaihtoehtona kaikelle muulle vapaa-ajan toiminnalle. Lukuinnostuksen herättäminen oli yksi suunnitelman tavoitteista; pidemmällä tähtäimellä suunnitelman yhtenä ajatuksena ja tavoitteena oli myös lasten- ja nuortenosaston kokoelmien ylläpitäminen niin, että kokoelmat olisivat kiinnostavia.

6.2 Suunnitelman syksyille 2012

Alle kouluikäisiä lapsia varten valitsin satutunnit – tarkemmin sanottuna satutuokiot – yhdeksi Kaavilla toteutettavan lastenkirjastotyön osa-alueeksi. Se oli hyvä sekä onnistuessaan myös monipuolinen tapa tutustuttaa lapset kirjallisuuteen ja kirjastoon, sekä sopiva työmuoto juuri alle kouluikäisiä varten. Satutuokiot olivat Kaavin kirjastoa ajatellen myös vaivaton ja helppo tapa tehdä lastenkirjastotyötä, sillä se ei toimintana vaatinut paljon resursseja – suurin tarvittava resurssi oli tila, joka kirjastolta löytyi jo valmiiksi. Satutuokiot olivat myös siinä mielessä oiva valinta suunnitelman osaksi, että kohderyhmä olisi varsin laaja: sekä päiväkodit että perhepäivähoitajat yleensä ilahtuvat tällaisesta palvelusta, ja yksittäiset perheetkin varmasti löytävät tiensä satutunneille.

Satutuokioiden avulla olisi myös helppo muodostaa sidettä kirjaston ja oppilaiden välille, kenties luoda matalampi kynnyks ottaa kontaktia kirjaston henkilökuntaan, jolloin kirjasto tuntuisi turvallisemmalta ja mukavammalta paikalta. Niinpä satutuokioiden osalta suunnitelmaan kuului myös palvelun tarjoaminen esimerkiksi esikoululle ja alakoulun ensimmäisille luokille. Esikoulua ei suunnitelmassa muuten erikseen huomioitu, joten tällä tavoin oli mahdollista saavuttaa esikouluikäiset edes jotenkin. Koska satutuokioiden ajat eivät luultavasti olisi olleet sopivia esikoululaisten lukujärjestykseen, päätettiin heille antaa mahdollisuus varata omia satutunteja.

Kouluikäisille järjestettäisiin opettajien toiveiden mukaisesti kirjastonkäytön opetusta ja lisäksi päätettiin lisätä yhdeksi tarjottavaksi osa-alueeksi myös tiedonhaun opetusta. Alakouluikäisille tarjottava tiedonhaun opetus ei tarvitse – eikä se voikaan olla – niin yksityiskohtaista ja monipuo-

lista kuin yläkouluikäisille, joten kirjastonkäytön opetus ja tiedonhaun opetus voisivat siten kulkea käsi kädessä: esimerkiksi viidennen ja kuudennen luokan oppilaat voisivat saada kirjastonkäytön opetuksen ohessa hieman opetusta siitä, kuinka kirjaston tietokannasta kannattaa hakea tietoja. Alemmille luokka-asteille tiedonhaun opetusta ei kuitenkaan ollut tarkoitus tarjota läheskään niin suuressa määrin: oppilaat voisivat tutustua paremmin kirjaston fyysisiin tiloihin ja esimerkiksi kolmasluokkalaiset oppisivat opetussuunnitelman mukaisesti löytämään tietokirjallisuutta kirjastosta. Tärkeämpää alempien luokka-asteiden kanssa toimiessa olisi synnyttää sidettä kirjastoon ja tutustua toimintoihin, joita kirjastossa on – toisin sanoen antaa enemmän kirjastonkäytön opetukseen painottuvaa opetusta kuin keskittyä tiedonhaun opetukseen.

Kouluille sisältyvään tarjontaan kuului yhtenä osana kirjavinkkaus. Koska se on yksi tärkeimpiä lukuharrastuksen edistämismenetelmiä, se valittiin yhdeksi lastenkirjastotyön osa-alueeksi. Se on ennen kaikkea taloudellinen lastenkirjastotyön menetelmä, ja tilojen puolesta sitä on mahdollista tehdä niin koulun luokahuoneessa kuin kirjaston omissakin tiloissa. Lukudiplomijärjestelmä olisi myös hyvä tuki kirjavinkkaukselle, mutta koska opettajiin ei ennen opinnäytetyötä ollut ehtinyt syntyä minkäänlaista yhteistyösuhdetta, päätin olla ehdottamatta lukudiplomia yhdeksi työmuodoksi. Se vaatisi tiiviimpää yhteistyötä koulun kanssa. Toistaiseksi siis opettajat saisivat itse ottaa osaa siihen, millaisia kirjoja he haluavat oppilailleen vinkattavan. Näin ollen se tukisi oppimista ja opetusta enemmän, kuin pelkkä päämäärätön vinkkaaminen.

Yhtenä hieman yleisempänä lastenkirjastotyön muotona tulivat lapsille suunnatut tietokilpailut, joita oli jo aiemmin muutama vuosi takaperin kirjastossa järjestetty. Tietokilpailut tulivat mukaan kirjaston muun henkilökunnan toiveesta. Se olikin vaivaton tapa tuoda tietokirjallisuutta lähemmäs lapsia ja opettaa heitä etsimään tietoa myös kirjallisista lähteistä. Tietokilpailuja ei ollut erityisesti suunnattu millekään tietylle ikäryhmälle. Tietokilpailun ajatuksena oli saada lapset ja nuoret syventymään kilpailua varten valittuun tietokirjaan niin, että he osaisivat etsiä siitä oikeat vastaukset esitettyihin kysymyksiin.

Viimeinen osa suunnitelmaani oli lasten- ja nuortenosastojen kokoelman läpikäyminen ja ylläpitäminen. Lasten- ja nuortenosastojen kokoelmia ei ollut useaan vuoteen arvioitu, joten yksi tärkeimmistä aspekteista lastenkirjastotyön kannalta olikin se, että koko kokoelma käytäisiin läpi ja sinne tehtäisiin samalla tarvittavat karsinnat. Lisäksi olisi mahdollista kartoittaa onko kokoelmassa jotakin merkittäviä puutteita tai vahvuuksia, joita voisi lastenkirjastotyössä käyttää hyväksi.

Kokoelmankartoituksen ja -hoidon taustalla oli ajatus siitä, että hyvä ja siisti kokoelma houkuttelisi lapsia ja nuoria sekä aikuisia käyttämään yhä enemmän lasten- ja nuortenosastoa.

7 SUUNNITELMAN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Satutuokiot oli mahdollista aloittaa jo elokuun puolella, joten mainostus käynnistettiin elokuun alussa. Kouluille suuntautuva toiminta sen sijaan kyettiin aloittamaan vasta syyskuun toisella viikolla, kirjaston henkilökunnan kesälomien jälkeen. Lisäksi kouluilla oli näin aikaa orientoitua koulutyöhön loman jälkeen. Lähetin kirjeet jokaisen luokan opettajalle lastenkirjastotoiminnasta kuitenkin jo heti koulujen alkamista seuraavalla viikolla, jotta halukkaat saattoivat varata ensimmäiset ajat hyvissä ajoin. Lisäksi pyrin luokkien kirjastotuntien aikana mainitsemaan tarjottavista palveluista opettajille, jotta he varmasti muistaisivat hyödyntää niitä.

7.1 Satutuokiot

Satutuokioiden tuli sijoittua mieluiten aamupäivään, jolloin useimmat alle kouluikäiset lapset olisivat hereillä yöunien jälkeen. Iltapäivällä päiväunia ei monessa perheessä nukuta samaan aikaan ja näin ollen iltapäivä olisi ollut huomattavasti hankalampi ajankohta satutunnille. Lisäksi oli tärkeää, että satutuokioita olisi tarpeeksi usein. Satutuokioita ei ollut käytännön syistä mahdollista järjestää joka viikko tai edes joka toinen viikko, mutta toisaalta kerran kuukaudessa olisi muodostunut varsin pitkäksi väliksi. Tästä johtuen paras vaihtoehto olikin järjestää satutuokioita kerran kolmessa viikossa. Näin satutuokioita ehtisi olla kuusi kappaletta syyskauden aikana.

Satutuokiot pidettiin lastenosastolla, sillä tila oli helposti muokattavissa satutuokiokäyttöä varten. Kirjaston tilat olivat siinä mielessä rajalliset, että esimerkiksi lehtisali oli lastenosaston vieressä. Mikäli satutuokiot olisivat olleet kirjaston aukioloaikoina, satutuokiosta kantautuva meteli olisi voinut häiritä lehtiä lukevia asiakkaita. Aloitusajankohdaksi päätettiin siitä syystä 9.30, jolloin satutuokiolle jäi aikaa noin puoli tuntia ennen kirjaston aukeamista.

Satutuokioita mainostettiin kunnan ilmoitustauluilla sekä jakamalla lainaustiskillä pienempiä muis-tilappuja kotiin vietäväksi. Jotta satutuokiot tavoittaisivat mahdollisimman hyvin kohderyhmän, vietiin mainoksia myös päiväkotiin, ryhmäperhepäivähoitoon, neuvolaan, kirjakauppaan sekä ruokakauppojen ja kunnan ilmoitustaululle. Lisäksi kirjastoon laitettiin mainokset lastenosastolle sekä palautus- ja lainaustiskien läheisyyteen. Lapsiperheille ja perhepäivähoitajille pyrittiin myös suullisesti sanomaan lähestyvistä satutuokioista, jotta he muistaisivat ajankohdan.

Satutuokion pituudeksi päätettiin maksimissaan puoli tuntia. Tähän aikaan sisällytettiin kahdesta kolmeen kuvakirjaa sekä yhdestä kahteen runoa. Muutamilla kerroilla satutuokion alussa oli myös pieni jumppahetki, jotta lapset jaksaisivat keskittyä satujen kuuntelemiseen. Lisäksi lapsia ja heidän vanhempiaan pyrittiin houkuttelemaan mukaan seuraavalla kerralla. Yksi tapa oli ottaa satutuokioiden osaksi jatkokertomus, joka jatkui jokaisella satutuokiolla hieman eteenpäin. Koko kertomus oli tarkoitus lukea läpi kuuden satutuokion aikana. Jatkokertomuksen lisäksi yksi houkutin saada lapset ja vanhemmat uudestaan mukaan seuraavalla kerralla oli jakaa lorupussista lapsille kotiin viemisiksi loruja.

Yleisten satutuokioiden lisäksi syyslomakerholaisille järjestettiin pari lyhyttä satujenluentahetkeä ja esikoululaisille pidettiin marraskuun alusta alkaen säännöllisiä satutuokioita. Esikoululaisten omaa satuhetkeä puolsi se seikka, että esikoululaiset eivät olisi mahtuneet lastenosastolle yleisen satutunnin kuuntelijoiksi. Viikoittaisiin satutuokioihin päädyttiin, koska esikoululaisten satutuokiot vaativat vähemmän käytännönjärjestelyjä. Heille saattoi lukea samat sadut kuin yleisillä satutuokiolla ja lisäksi heille ei askarreltu lorupussin loruja kotiin viemisiksi. Sen sijaan keskityttiin enemmän satujen luentaan ja esikoululaisten aktivointiin muilla tavoin, kuten keskustelemalla luettujen satujen aihepiireistä.

7.2 Kirjastonkäytön opetus ja tiedonhaun opetus

Kirjastonkäytön- ja tiedonhaun opetusta varten päätettiin, että halutessaan kaikki luokat voisivat käydä kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksessa. Tällä saralla koulun ja kirjaston välisessä yhteistyössä oli ollut nimittäin katkos parin vuoden ajan. Vaikka osa koululuokista oli ehtinyt muutamia vuosia sitten käydä kirjastonkäytön opetuksessa, oli paikallaan hieman kerrata asioita. Koulujen alettua opettajille lähetettiin kirje, jossa esiteltiin tarjolla olevaa toimintaa ja tarjottiin mahdollisuus kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetukseen. Kerrottiin myös, että opettajien toiveita opetuksen suunnittelussa kuunnellaan mahdollisuuksien mukaan. Kun opettajat kävivät kirjastotunneilla oppilaiden mukana, pyrittiin muistuttamaan lastenkirjastotyön tarjonnasta. Näin syntyi ensimmäinen kontakti kuudennen luokan äidinkielen opettajaan, joka varasi luokalleen ensimmäisen mahdollisen ajan kirjastonkäytön opetusta varten.

Toinen päätös kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksen suhteen oli olla erottamatta kirjastonkäytön opetusta ja tiedonhaun opetusta toisistaan. Tarkoituksena oli tarjota pääasiassa kirjastonkäytön opetusta, johon olisi luokasta riippuen sisällytetty hieman tiedonhaun opetusta. Opetus keskittyi kirjaston omiin kokoelmiin. Kaavilla viimeinen lastenkirjastotyöhön osallistuva luokka oli kuudes luokka, ja tehtiinkin päätös, että olisi turha lähteä tutustuttamaan sen ikäisiä tiedonhaun perusteisiin liian syvästi. Yläkoulussa tiedonhakuun tutustutaan kuitenkin tarkemmin. Tärkeintä oli, että kirjasto tehtäisiin tutuksi alakoulun aikana, ja että oppilas osaisi etsiä kirjaston omista kokoelmista aineistoa, jota hän tarvitsee ja haluaa.

Kolmas tavoite oli kehittää jokaiselle luokalle opetukseen sopiva sisältö. Opetukseen pyrittiin myös liittämään jotain, minkä avulla oppilaiden mielenkiinto pysyisi yllä. Lisäksi sisältö ei voinut olla sama eri luokille. Kuudennen luokan oppilaat ovat nimittäin huomattavasti kehittyneempiä kuin kolmannen luokan oppilaat. Niinpä päätettiin, että ensimmäisestä luokasta toiseen luokkaan oppilaat tutustutettaisiin kirjastoon ja siihen miten kirjastossa toimitaan. Kolmannen ja neljännen luokan oppilaat pääsisivät jo tutustumaan lasten- ja nuortenosaston kokoelmiin ja tietokirjoihin, kun taas viidennen ja kuudennen luokan oppilaat puolestaan tutustuisivat siihen, miten kirjaston tietokannasta haetaan aineistoa ja fyysisistä tiloista löydetään tarvittavia teoksia.

Viidennen ja kuudennen luokan kirjastonkäytön opetukseen sisällytettiin esimerkiksi seuraavat osiot: ensin oppilaiden kanssa kierrettiin kirjaston eri osastot läpi ja käytiin läpi perusasiat siitä, miten kirjat on järjestetty hyllyihin. Sen jälkeen siirryttiin näyttöpäätteen äärelle, ja käytiin läpi, kuinka etsitään teoksia tietystä aihealueesta tai tietyn tekijän mukaan. Lisäksi katsottiin, kuinka oppilaat voisivat löytää kirjaston tietokannasta tarvittavat tiedot teoksen etsimiseen kirjaston hyllystä. Tarkoituksena ei ollut tehdä opetuksesta pelkkää teoriaa ja oppilaita oli valmisteltu jo heti kierroksen alussa siihen, että he saivat ryhmissä kokeilla aarteensintää oppimiensa taitojen avulla. Käytännössä oppilaat siis etsivät tietyt kirjat kirjaston kokoelmista pienissä ryhmissä ja nopein joukkue voitti. Jokaisella ryhmällä oli eri kirjat etsittävänä ja jokaisen joukkueen piti omatoimisesti kyetä selviytymään etsinnästä. Kirjaston henkilökunnalta sai kuitenkin kysyä apua, mikäli teoksia ei tahtonut löytyä.

Ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille tarjottiin kirjastonkäytön opetusta, jossa käytiin ensin läpi kirjaston lastenosastoa ja tutustuttiin siihen, miten kirjastossa kannattaa toimia. Opetuksen rakenne suunniteltiin seuraavasti: Ensin kierrettiisiin luokan kanssa lastenosastolla. Sitten kokoonnuttaisiin yhteiseen tilaan ja käytäisiin läpi kirjastossa käyttäytymistä ja toimimista. Tarkoituksena

ei kuitenkaan ollut puhua oppilaille luennoimalla, vaan pikemminkin keskustelemalla saada oppilaita pohtimaan kirjastokäyttäytymistä. Ajateltiin esimerkiksi, että kirjastokortin käyttöä olisi helppo opettaa pohtimalla millä seuraavista esineistä kirjastossa voi lainata aineistoa: banaani, kirje vai kirjastokortti. Valitettavasti syksyn aikana ei vielä päästy kokeilemaan käytännössä tätä suunnitelmaa.

Kirjastonkäytön opetus pyrittiin linkittämään koulunkäyntiin muun muassa niin, että opetuksen aikana pyrittiin esittelemään sellaisia asioita kirjastossa, joista olisi hyötyä arkielämässä ja opiskelussa. Kirja- ja kirjailijaesitelmiä varten esimerkiksi näytettiin mistä löytyy kirjallisuustieteen osasto, jolloin oppilaat kykenisivät halutessaan hyödyntämään Internetin lisäksi myös kirjaston kokoelmia. Tiedonhakua käsiteltäessä ei pyritty pureutumaan asioihin liian yksityiskohtaisesti, vaan tarkoitus oli saada jonkinlainen yleiskuva asioista. Tarkoituksena oli kannustaa oppilaita käyttämään kirjastoa ja kokoelmia hyödyksi tarjoamalla keinoja löytää kiinnostuksenkohteiden mukaista aineistoa.

7.3 Kirjavinkkaus

Tavoitteena oli tarjota luokille perinteistä kirjavinkkausta, joka olisi räätälöity kunkin luokan tarpeiden mukaan. Hyvin pian kuitenkin selvisi, ettei opettajilla tässä vaiheessa lukuvuotta ollut vielä kiinnostusta tai opetussuunnitelmaan sopivaa aikaa tuoda oppilaita kirjavinkkaukseen. Ainoastaan yksi opettaja osoitti kiinnostusta kirjavinkkausta kohtaan, mutta opinnäytetyön käytännönosuuden aikana ei kuitenkaan vielä saatu sovittua vinkkausta varten luokalle sopivaa ajankohtaa.

7.4 Tietokilpailut

Aloite tietokilpailujen järjestämisestä tuli kirjaston muulta henkilökunnalta, sillä kirjastolla oli aiemmin järjestetty tietokilpailuja. Toiminnassa käytettiin hyväksi aiempaa tapaa järjestää tietokilpailuja: valittiin tietokirja kilpailun aiheeksi ja laadittiin kysymykset kirjasta. Tavoitteena tietokilpailua laadittaessa oli, että tietokilpailuun osallistuva lapsi tai nuori joutuisi tutustumaan kirjaan syvemmin. Sisällysluettelo ja hakemisto tiedonhaun tukena oli tarkoitus tehdä tutuksi. Aiheet valittiin niin, että joka kilpailussa olisi erilainen ja ajankohtainen aihe.

Tietokilpailu vaihtui kerran kuukaudessa. Lisäksi tietokilpailuun osallistumiselle kehiteltiin pieni porkkana: oikein vastanneiden kesken arvottiin voittajat, jotka saivat valita pienet palkinnot itselleen kirjaston tarjoamista palkintovaihtoehtoista. Koettiin kuitenkin tarpeelliseksi asettaa tietokilpailulle yläikäraja, jotta nuoremmilla ja vähän vähemmän tietokirjallisuuteen tutustuneillakin olisi mahdollisuus pärjätä kilpailussa. Esimerkiksi yläasteikäisille tietokilpailu olisi voinut olla liian helppo tehtävä. Siksi rajattiin, että kuudesluokkalaiset ja sitä nuoremmat saivat osallistua tietokilpailuihin.

7.5 Kokoelman evaluointi

Yhtenä tärkeänä osana lastenkirjastotyön aloittamista oli lasten- ja nuorten kokoelman läpikäyminen: karsintaa ja muita kokoelman hoitoon kuuluvia tehtäviä ei ollut henkilökuntapulan vuoksi tehty pitkään aikaan. Tarve kokoelman hoidolle oli todellinen. Esimerkiksi lastenosastolla ensikirjoille tarkoitetut kaukalot pursuivat yli ja joukossa oli huonokuntoisia ja likaisia teoksia. Toinen ongelma oli se, että osa hyllyistä oli niin täynnä, ettei palautuneita kirjoja aina mahtunut hyllyttämään. Jotkut hyllyt olivat jopa niin ahtaita, että niistä oli hankala saada kirjoja pois. Kokoelmanhoitotyö keskittyi opinnäytetyön toteutuksen aikana kaunokirjallisuuteen. AV-aineistossa tapahtuu luonnollista poistoa, sillä siinä vaiheessa kun DVD-levy ei enää toimi, se poistetaan. Tietokirjallisuus jätettiin myös ajanpuutteen vuoksi myöhempään aikaan.

Arviointikriteereistä päätettiin etukäteen. Ensimmäinen kriteeri oli teoksen kunto. Mikäli kunto oli huono, teos oli varsin iäkäs ja kyseessä ei ollut klassikko, se poistettiin. Hieman uudempien teosten kohdalla piti pohtia onko järkevää korjata teosta tai siirtää sitä varastoon. Kolmas kriteeri kokoelmanhoitoa ajatellen olivat teoksen lainamäärät. Kirjaston tietokannasta oli mahdollista tarkistaa milloin teos on viimeksi liikkunut ja kuinka paljon sitä on lainattu. Nämä tiedot antoivat hyvän suunnan sille, kannattiko teosta siirtää varastoon vai jättää avokokoelmaan.

Päätettiin, että jokainen teos käsiteltäisiin mahdollisuuksien mukaan erikseen ja samalla tarkistettiin, onko teoksella kaksoiskappaletta. Mikäli sellainen löytyi, pyrittiin siihen, että huonompikuntoinen poistettiin varsinkin sellaisesta kirjallisuudesta, joka ei enää kiertänyt. Kun aineisto oli käyty läpi, tehtiin tarvittaville teoksille siirrot varastoihin ja poistettaville kirjoille suoritettiin tarvittavat toimenpiteet.

Klassikkoteosten lisäksi kokoelmaan jäi uudempaa ja houkuttelevaa aineistoa sekä muita nuorison ja lasten suosikkeja, sellaisia joiden lainamäärät olivat kiitettävän suuret. Tietenkään kaikkea aineistoa ei voinut poistaa, vaan kokoelman oli tarkoitus jäädä houkuttelevaksi ja samalla monipuoliseksi niin, että tarjolla olisi erilaisia vaihtoehtoja. Kokoelmanhoidon päämääränä olikin saada kokoelmasta sellainen, että nämä vaihtoehdot nousisivat esille.

Ensimmäisenä kävin läpi ensikirjat. Niitä oli todella paljon ja tarkoituksena oli saada kokoelmaan myös uusia ensikirjoja, jotka eivät olleet mahtuneet kokoelmaan tähän asti. Poiston tarpeeksi arvioitiin noin 1/5 ensikirjoista. Varastoon niitä ei ollut kannattavaa siirtää, sillä tätä aineistolajia ajatellen varasto olisi ollut huono sijaintipiste – ensikirjat ovat Kaavin kirjastossa aineistolajina sellainen materiaalityyppi, joka liikkuu paljon ja jonka lainausluvut ovat suuret. Ainoastaan vanhemman aineiston osalta lainausluvut saattoivat olla pienempiä, mutta siinäkin tapauksessa oli kannattavampaa poistaa teos kuin siirtää sitä varastoon. Muutamat niin sanotut klassikot saivat jäädä ensikirjakokoelmaan huonosta kunnostaan huolimatta, sillä uusia kappaleita ei ollut mahdollista hankkia.

Kuvakirjojen suhteen kokoelman poistotarve oli noin 1/10 kirjoista, eli hieman vähemmän kuin ensikirjoissa. Kuvakirjojenkaan kohdalla ei koettu tarvetta tehdä siirtoja varastoon. Kuvakirjoille oli varattu runsaasti tilaa avokokoelmassa ja lisäksi varastoon siirrettävien kuvakirjojen vaarana olisi nollakierto. Näin ollen kokoelmalle tehtiin ainoastaan poistoja. Poistokriteereinä olivat teoksen huonokuntoisuus ja kierron vähyys, pääpainon kohdistuessa kierron vähyyteen. Mikäli teos ei ollut yli vuoteen käynyt lainassa, sen poistoa harkittiin. Vain muutamat vähemmän kiertävät teokset klassikoiden lisäksi säästettiin, ja näissäkin tapauksissa löytyi yleensä hyvä syy sille, miksi teos kannatti kokoelmaan jättää.

Kuvakirjakokoelman hyllysijoitteluun tehtiin myös pieniä muutoksia. Muutamien hyllypaikkojen järjestystä muutettiin niin, että kirjat sopivat paremmin lokeroihinsa. Kuvakirjojen kokoelmasta pyrittiin tekemään ennen kaikkea helpommin selattava. Hyllypaikoille tehtiin lisäksi uudenlaiset, värikkäämmät ja lastenosastolle paremmin sopivimmat hyllynreunakyltit. Niiden avulla helpotettiin lastenosastolla suunnistamista, sillä lukuisat hyllypaikat aiheuttivat monesti asiakkaissa hämmennystä.

Kuvakirjoista siirryttiin nuorten ja lasten varastojen tarkistamiseen. Lähivarasto käytiin läpi mahdollisten kaksoiskappaleiden varalta, ja lisäksi varastoon pyrittiin tekemään tilaa poistamalla tar-

peettomia ja hyvin vähän liikkuneita teoksia. Näin varsinaisesta avokokoelmasta olisi mahdollista siirtää tarvittaessa materiaalia sinne. Muutamia siirtoja tehtiin varastosta takaisin avokokoelmaan esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa kohtuullisen tuoreen sarjan ensimmäinen osa oli varastossa ja muut osat avokokoelmassa. Myös nuorten tieteiskirjallisuutta siirrettiin takaisin avokokoelmaan. Kaukovarasto, joka sisälsi lähinnä lasten ja nuortenkirjallisuuden klassikoita, jätettiin koskemattomaksi, sillä sieltä ei ollut kannattavaa poistaa teoksia. Vastaavasti myöskään avokokoelmaan ei ollut mahdollista siirtää kaukovaraston puolelta mitään.

Nuorten tai lasten sarjakuvia ei ollut tarpeellista poistaa, sillä molemmat kokoelmat olivat hyvin pieniä. Sen sijaan sijoittelua parannettiin niin, että kokoelma olisi jatkossa siistimpi ja helpommin selattavissa. Pienillä muutoksilla saatiin aikaan huomattavasti helpommin lähestyttävä kokoelma. Kuten kuvakirjoille, myös sarjakuville tehtiin lisäksi uudet värikkäämmät ja näkyvämmät hyllypaikkamerkinnot.

Itse lasten- ja nuortenkirjallisuudesta ei tarvinnut tehdä paljon poistoja. Poisto tuli kyseeseen lähinnä sellaisessa tilanteessa, jossa teoksella oli kaksoiskappale, teos oli huonossa kunnossa tai todella likainen. Varastosiiroja sen sijaan tehtiin sellaisen materiaalin kohdalla, joka oli jo iäkäämpää eikä ollut liikkunut reiluun vuoteen. Lastenosastolla käsiteltiin ensin helppolukuiset kirjat, joiden hyllyysijointupaikka vaihdettiin nuortenosastolta lastenosastolle tavuviivakirjojen viereen. Samalla siirrettiin lastenkirjallisuus näiden kahden hyllypaikan läheisyyteen, jotta lukijat löytäisivät tarvittaessa lisää haastetta lukemiseensa lukutaidon kehittyessä. Lasten- ja nuortenosastoille tuli nyt myös selkeämmät rajat ja oli helpompi erottaa, missä ovat lapsille ja missä nuorille suunnatut kirjat. Helppolukuisten kirjojen, tavuviivakirjojen sekä lastenkirjallisuuden kokoelmaan ei tarvinnut tehdä suuria muutoksia. Hyllyjä lisäämällä saatiin hieman lisää tilaa ja samalla kirjoja oli mahdollista asetella väljemmin. Karsintaa tehtiinkin hyvin vähän.

Nuortenosastolla fantasiakirjallisuus siirrettiin kokonaan samalle puolelle hyllyä käyttämällä hyväksi helppolukuisten kirjojen siirtämisestä syntynyttä tilaa. Sen jälkeen tyttökirjat, historialliset romaanit sekä koululaiskertomukset yhdistettiin nuortenkirjallisuuden kanssa samaan hyllypaikkaan. Tämä muutos perusteltiin sillä, että Kaavin kirjastosta tulisi vuoden 2013 alusta alkaen Kuopion kaupunginkirjaston sivukirjasto ja Kuopion kaupunginkirjastolta saatujen hyllyysijointuslistojen perusteella näistä hyllypaikoista jouduttaisiin luopumaan. Koska nuortenosastoa käytiin läpi, koettiin hyväksi ideaksi tehdä muutokset saman tien; näin ei tarvitsisi turhaan tehdä samaa työtä kahteen kertaan. Alustavasti myös jännitys- ja kauhukirjallisuuden hyllyluokat sekä dekkari- ja

salapoliisikertomusten hyllyluokka yhdistettiin yhdeksi yhteiseksi. Nuortenosastolle jäivät siis muutosten jälkeen tieteis-, fantasia-, nuorten-, jännitys-, hevos- ja eläinkirjallisuuden hyllyluokat.

Hyllypaikkamuutosten lomassa tehtiin lisäksi pienimuotoista kartoitusta kokoelmalle ja siirrettiin varastoon vanhempaa aineistoa. Sitä ei kuitenkaan esimerkiksi fantasiakirjallisuudessa ollut juurikaan tarve tehdä. Nuorten fantasiakirjallisuutta hankitaan Kaavin kirjastoon verrattain paljon ja siksi onkin ollut pakko tehdä jatkuvaa kokoelmanhoitoa, jotta kaikki uutuudet mahtuvat hyllyyn. Tieteiskirjallisuuden kokoelma taas oli niin pieni, ettei sille voinut käytännössä tehdä mitään. Tieteiskirjallisuuden kohdalla oli itse asiassa jopa perusteltua siirtää varastosta joitakin uudempia sarjoja takaisin avokokoelmaan, jotta saataisiin nuorille hieman kattavampi kokoelma tieteiskirjallisuutta.

Hevoskirjallisuus oli kaikista vaativin genre kokoelmanhoidon kannalta. läkkäät klassikkohevoskirjat veivät paljon hyllytilaa, eikä klassikoita kuitenkaan kannattanut lähteä siirtämään varastoon. Kokoelmassa olisi klassikoiden lisäksi ollut vanhaa ja huonokuntoisempaakin kirjallisuutta, mutta niiden kohdalla ei silti voinut tehdä karsintatoimenpiteitä, sillä muuten kokoelma olisi entistä enemmän painottunut muutamaaan klassikkosarjaan. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut suosia yhtä ainoaa kirjailijaa ja hänen tuotantoaan. Näin ollen hevoskirjallisuudelle ei tehty suuria toimenpiteitä, ainoastaan muutama vanhempi ja huonokuntoisempi teos poistettiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Suunnitteluprosessin arviointi

Eniten hankaluuksia suunnitelmavaiheessa aiheuttivat ajankäytön arviointi ja siihen liittyvät kysymykset: kuinka paljon aikaa kunkin palvelun toteuttaminen vie? Kuinka paljon on mahdollista työajan puitteissa järjestää palveluita? Mikä on hyvä määrä tarjottavia palveluita – kannattaako järjestää vain minimimäärä vai kannattaisiko yrittää tarjota palveluita monipuolisesti? Minkä verran lastenkirjastotyön palveluille todellisuudessa riittää käyttäjiä ja minkä verran toimintoja on järkevää sen puitteissa alkaa järjestää? Aikaisemman kokemuksen puute lastenkirjastopalveluiden järjestämisestä hankaloitti huomattavasti suunnittelua.

Lähetin suunnitteluprosessin aikana toukokuussa 2012 Kaavin alakoulun rehtorille sähköpostia, jossa kerroin opinnäytetyöstäni ja pyysin keräämään opettajilta mahdollisia toiveita lastenkirjastotyön tai kirjaston ja koulun yhteistyön suhteen. Se ei kuitenkaan tuonut toivottuja tuloksia, sillä kukaan opettajista ei ilmaissut toiveitaan asian tiimoilta. Päätin siis sisällyttää suunnitelmaan ainoastaan kirjaston henkilökunnalle aiemmin esitetyt toiveet mahdollisesta kirjastonkäytön opetuksesta. Muuten en pyrkinyt suunnittelemaan lastenkirjastotyötä erityisesti koulun toiveiden mukaisesti. Myöskään koulun opetussuunnitelmaan tutustuminen ei antanut paljon apuja suunnitteluprosessiin, joten koulun ja kirjaston yhteistyön kannalta suunnitelman laatiminen jäi hieman puolitiehen. Jatkoa ajatellen yhteistyötä kannattaisi kuitenkin ehdottomasti syventää. Tämä onnistunee paremmin silloin, kun koulun ja kirjaston henkilökunta tuntevat toisensa paremmin: ehkä tällä kertaa ongelmana oli se, ettei välillämme koulun henkilökunnan kanssa ollut minkäänlaista aikaisempaa suhdetta.

Suunnitteluprosessi pääsi kuitenkin suhteellisen hyvään vauhtiin siinä vaiheessa, kun sain määritellyä tietyt suuntaviivat palveluille. Jälkeenpäin ajateltuna oli hyvä päättää jo varhaisessa vaiheessa esimerkiksi se, että toimintaa pitäisi olla monenikäisille. Pelkästään koululaisiin panostaminen tai pelkkien satutuntien järjestäminen eivät olisi kovin pitkälle kantavia tapoja toimia. Suunnitteluprosessin luonteenomaiseksi piirteeksi nousikin se, että kirjaston jokaisella nuorella asiakkaalla olisi mahdollisuus osallistua johonkin kirjaston lastenkirjastotyön toimintaan. Oli lisäksi tärkeää löytää sellaiset menetelmät, joita oli pienten määrärahojen sekä vähäisen henkilökunnan

piteissa mahdollista toteuttaa. Näin ollen esimerkiksi lasten- ja nuortenosaston viihtyvyyttä pyrittiin lisäämään kokoelmatyön avulla, sillä se oli yksinkertainen ja halpa sekä samalla varsin tehokkaaksi arvioitu menetelmä.

8.2 Kaavin lastenkirjastotyön käytännön osuuden yhteenveto ja arviointi

Eri ryhmille suunnattuja satutuokioita järjestettiin 7.11.2012 mennessä yhteensä kuusi ja lapsia kävi satutuokioissa kaiken kaikkiaan 103. Aikuisia kuudessa tuokioissa kävi yhteensä 25. Satutuokioiden lisäksi järjestettiin pari pienimuotoista satuhetkeä, joissa syyslomakerholaiset kävivät kuuntelemassa sadun tai kaksi. Näitä satuhetkiä järjestettiin kaksi ja lapsia niissä kävi yhteensä viisi. Aikuisia kävi satuhetkissä neljä. Kirjastonkäytön opetusta järjestettiin kolme kertaa, ja siihen osallistuivat viidennen ja kuudennen luokan oppilaat. Yhteensä 36 oppilasta sai kirjastonkäytön opetusta. Mukana oli myös neljä opettajaa. Kirjavinkkauksia ei järjestetty yhtään. Sen sijaan vinkkausta tehtiin muun muassa vertaisvinkkauksen keinoin sekä asettelemalla kirjoja esille. Tietokilpailuja ehdittiin järjestää vain yksi, sillä tämä toimintamuoto ehdittiin aloittaa vasta lokakuun lopussa. Lisäksi lasten ja nuorten kertomakirjallisuuden kokoelmat käytiin läpi ja hyllyjärjestystä muutettiin.

Satutuokiot

Lähes kaikki toiminnot otettiin hyvin vastaan. Erityisesti satutuokiot olivat suosittu toimintamuoto ja jokaisessa tuokiossa kävi paljon lapsia. Kolmen viikon välein järjestetyt yleiset satutuokiot olivat jopa niin suosittuja, että jokaisella kerralla oli edellistä enemmän lapsia mukana. Muutaman yleisen satutuokion jälkeen sana kiiri ja toimintamuodosta alkoivat kiinnostua myös koulun opettajat. Lopulta esimerkiksi syysloman aikana syyslomakerholaisille järjestettiin omia satuhetkiä. Toimintamuodon suosioista kertoi myös se, että esikoululaiset ja ensimmäisen luokan oppilaat eivät mahtuneet yleisille satutunneille. Heille olikin pakko järjestää omat satutuokiot.

Kysyntää satutuokioille oli eniten kaikista toimintamuodoista ja tätä palvelua kannattaa ehdottomasti jatkaa, mikäli satutunneille löytyy pitäjää. Erityisesti päiväkotit ja ryhmäperhepäivähoito hyödynsivät toimintamuotoa innokkaasti ja toivat lapset jokaisella kerralla paikalle. Huomionarvoista oli kuitenkin, että yksittäiset vanhemmat eivät tuoneet lapsia satutuokioihin. Tämä tosin selittynee sillä, että suurin osa alueen lapsista oli satutuokion aikana hoidossa perhepäivähoitajilla tai päi-

väkodissa. Lapset tuntuivat joka tapauksessa pitävän satutuokioista ja lähtivät innostuneena mukaan esimerkiksi lorunlausuntaan tai alkujumppaan. Oli lasten kannalta hyvä asia, ettei tuokion aikana ainoastaan keskitytty lukemaan satuja suoraan kirjasta, vaan lapset pääsivät osallistumaan satutuokion kulkuun. Kokemuksen puute satutuokioiden pitämisestä rajoitti kuitenkin mielikuvitusta sen suhteen, kuinka lapsia saisi satutuokioissa aktivoitua. Onneksi kuitenkin jo pieni määrä lasten huomioimista auttoi lapsia esimerkiksi keskittymään paremmin.

Satutuokioiden mainostamiseen kannattaa jatkossa panostaa enemmän. Pienellä työllä ja vähällä vaivalla niitä saisi vielä paremmin ihmisten tietoisuuteen. Esimerkiksi esikoulun opettajat ja perhepäivähoitajat olivat hieman väliinputoajia mainostuksen suhteen. Esikoulun opettajille oli kyllä kerrottu, että kirjastossa järjestetään satutunteja. Heille ei kuitenkaan ollut varsinaisesti kerrottu, että he voisivat varata esikoululaisille oman satutuokioajan, joka sopisi lukujärjestykseen. Esikoululaisten osalta asia kuitenkin korjattiin pian syksyn kuluessa, ja esikoululaisille järjestettiin oma viikoittainen satutuokio marraskuun alusta alkaen. Mainostamista voisi myös jatkossa suunnitella paremmin: kuinka paljon aikaisemmin satutuokioista aletaan ilmoittaa ja mitkä ovat oikeasti toimivia paikkoja mainostaa satutuokioita. Kauppojen ilmoitustauluilla ilmoitukset yleensä poistetaan kaksi viikkoa ilmoituksen jättämisestä, joten kaikki eivät välttämättä ehdi huomata ilmoitusta. Satutuokioita kuitenkin pidetään koko syksyn tai kevään ajan, joten mainoksen olisi hyvä säilyä paikallaan pidempään kuin kaksi viikkoa. Neuvolassa vierailevat kaikki pienten lasten vanhemmat, joten siellä näkyvyys olisi taattu.

Kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus

Satutuokioiden lisäksi kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus olivat varsin suosittuja palveluita. Vaikka lokakuun loppuun mennessä kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksessa oli käynyt vasta viides- ja kuudesluokkalaisia, olivat muutkin luokka-asteet kiinnostuneita palvelusta. Ongelmana saattoi kuitenkin olla esimerkiksi ajankohta, sillä opetussuunnitelman kannalta syksy ei ollut kaikille luokille otollisinta aikaa näiden toimintojen kannalta. Vastaavasti esimerkiksi viidesluokkalaisilla oli kuitenkin syksyllä aiheena myös tiedonhakua ja tietotekstien kirjoittamista, joten heille kirjastonkäytön ja erityisesti tiedonhaun opetus tulivat tarpeeseen – vaikka tiedonhaun opetus ei sinänsä mennytkään kirjaston kokoelmista hakemista pidemmälle.

Yksi ongelmista kirjastonkäytön opetuksen suhteen oli ehdottomasti se, ettei työmuodosta etukäteen kerrottu opettajille tarpeeksi. Parin vuoden tauon aikana kirjastonkäytön opetuksesta opetta-

jakunta oli osittain ehtinyt vaihtua, eikä uusilla opettajilla ehkä ollut kosketusta aiheeseen. Aiheen vierauden takia osa opettajista saattoi jättää kirjastonkäytön opetuksen hyödyntämättä, vaikka tästä mahdollisuudesta heille kerrottiin. Lisäksi syynä saattoi olla se, että alempien luokka-asteiden opettajat eivät kokeneet kirjastonkäytön opetusta tarpeellisena koulunkäynnin kannalta. Useimmat oppilaat kuitenkin osasivat jo valmiiksi käyttää kirjastoa ja kirjasto oli heille ennestään tuttu paikka.

Aktivoinnin hyödyllisyys näkyi myös kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksessa. Oppilaille järjestettiin tiedonhaun yhteyteen jokin pieni tehtävä, jossa he pääsivät itse tekemään jotain. Se auttoi oppilaita kuuntelemaan huomattavasti paremmin niin sanotulla luennointiosuudella. Lisäksi pieni kilpailuaspekti tehtävissä innosti oppilaita tekemään tehtäviä. Myöhemmin tehtävistä saikin positiivista palautetta: eräs kuudennen luokan oppilas oli esimerkiksi sitä mieltä, että tällaisia kirjastotunteja saisi olla useammin. Oppilaan mukaan oli todella mukavaa, että pääsi etsimään itse ja kilpailemaan muita joukkueita vastaan. Lisäksi opettajat antoivat palautetta, jossa sanottiin ryhmässä tehtävien tiedonhaun tehtävien olleen hyvä lisä opetukseen.

Yleisvaikutelmaksi sekä kirjastonkäytön opetuksesta että tiedonhaun opetuksesta jäi ehdottomasti se, että näitä toimintoja kannattaa jatkaa, mikäli se on resurssien puitteissa mahdollista. Näillä palveluilla on ehdottomasti positiivinen vaikutus oppilaisiin. Vaikka kaikki eivät ole innokkaita luki-joita tai kirjaston ahkeria käyttäjiä, on kuitenkin hyvä osata käyttää kirjastoa ja etsiä tietoa kirjaston kokoelmista. Useimmat joutuvat jossain vaiheessa koulunkäyntiään tai opiskelujaan hakemaan tietoa kirjastosta, ja tiedonhaun ja kirjastonkäytön kynnys tulisi olla jo varhaisessa vaiheessa pieni.

Kirjavinkkaus

Satutuokioiden sekä kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksen rinnalla yhtenä suurimmista palvelukokonaisuuksista oli kirjavinkkaus. Mielestäni kirjavinkkaus ei kuitenkaan saanut niin suurta suosiota, että sitä kannattaisi jatkossa toteuttaa ainakaan perinteisen vinkkauksen keinoin. Perinteistä kirjavinkkausta ei nimittäin käytännössä toteutettu opinnäytetyön teon aikana ollenkaan. Tämä saattoi johtua siitä, että kirjavinkkaukseen ei ollut työmuotona vielä totuttu. Kevään 2012 aikana kirjavinkkari Marja-Leena Mäkelä oli kyllä käynyt vinkkaamassa jokaiselle luokka-asteelle, mutta jatkuvana työmuotona sitä ei ehkä osattu vielä ajatella. Eräs opettaja osoitti kyllä kiinnos-

tusta vinkkausta kohtaan, mutta hänkään ei toistaiseksi varannut luokalleen aikaa kirjavinkkausta varten.

Muita kanavia kirjavinkkaukselle kuitenkin muodostui: opinnäytetyöprosessin aikana ymmärsin sen, että perinteinen kirjavinkkaus ei ole ainoa tapa vinkata kirjoja ja saada lapset innostumaan lukemisesta. Yhtenä esimerkkinä vinkkauksesta oli se, että erään opettajan kanssa haettiin kirjoja, joita oppilaat voivat yhdessä luokkana lukea. Kuudennen luokan opettaja pyysi kirjastoa ehdottamaan yhteistä kirjaa, jonka kaikki voisivat lukea. Internetissä olevan Netlibris-lukudiplomisivuston Matilda-kirjatarjontina (Netlibris - kirjatarjottimet, hakupäivä 3.10.2012) hyödyntämällä löysimmekin sopivan ratkaisun. Luettaviksi kirjoiksi valittiin neljä Roald Dahlin kirjoittamaa kirjaa. Kirjaston tehtävänä oli sen jälkeen hankkia tarvittavat kirjat oppilaille. Oppilaat jaettiin lukupiiri-tyyppisiin ryhmiin ja jokainen neljästä ryhmästä luki tietyn Roald Dahlin kirjan. Oppilaat tekivät ryhmässä kirjaston seinälle mainokset lukemistaan kirjoista, eli he siis samalla vinkkasivat lukemiaan kirjoja muille kirjaston käyttäjille.

Kirjavalinnoissa auttaminen ja kirjojen esille asettaminen olivat myös hyvin tärkeä osa vinkkausta, ja erityisesti kirjojen esille asettaminen auttoi niin koululaisia kuin alle kouluikäisiäkin löytämään aineistoa paremmin. Hyllyjen päällä ja telineillä olevat kirjat kun olivat monesti se ensimmäinen vaihtoehto, jota kirjaston lasten- tai nuortenosaston asiakas harkitsi lainaavansa. Tällä tavoin oli mahdollista tuoda myös esille vähemmän tunnettuja vaihtoehtoja, jotka olisivat muutoin hukkuneet uutuuskien tai sen hetkisten suosikkien joukkoon. Yhtenä osana kirjavinkkausta oli myös se, että halukkaita autettiin etsimään mieleistä luettavaa. Päiväkodit ja koulut hyödynsivät tätä vaihtoehtoa, sillä heillä oli monesti mielessä joku aihe, josta he halusivat kirjoja. Päiväkodit saattoivat haluta kuvakirjoja syyspukeutumisesta ja ensimmäisen luokan oppilaille taas etsittiin valmiiksi kirjastotuntia varten kirjoja, joita lukemaan opettelevat voisivat lukea.

Kokoelman evaluointi

Kokoelmanhoitoon liittyvät toimenpiteet koettiin äärimmäisen hyödyllisiksi lasten- ja nuortenosastolla. Osastojen kokoelmat olivat päässeet varsin huonoon kuntoon ja kirjoja pursusi hyllyistä niin, että se lienee vaikuttanut jo lainauslukuihin. Jo varsin pienimuotoisen kokoelmanhoitoprojektin ansiosta lasten- ja nuortenosastosta tuli siisti ja kirjoja oli huomattavasti helpompi ottaa hyllystä, kun kirjat olivat hyllyissä väljemmin. Asiakkaatkin kehuivat, että osastoista tuli siistimmän näköisiä: varsinkin lastenosasto oli ollut ennen sotkuisen näköinen. Sen lisäksi, että kokoelmanhoidos-

ta oli iloa asiakkaille, myös henkilökunta hyötyi siitä: hyllyttäminen helpottui eikä se vie nykyään läheskään niin paljon aikaa kuin ennen.

Hyllyjärjestyksen parantaminen auttoi hahmottamaan lasten- ja nuortenosastoa paremmin. Esi-merkiksi tavuviivakirjojen sekä helppolukuisten kirjojen sijoittelu vierekkäisiin hyllyihin auttoi asiakkaita löytämään ja hahmottamaan osastoja paremmin. Kaikki eivät nimittäin aina löytäneet lukutaitoansa vastaavaa luettavaa. Yleensä kävi niin, että ensimmäisten luokkien oppilaat löysivät hyllyistä vain toisen eikä henkilökunta aina ehtinyt tai huomannut ohjata asiakkaita myös toisen hyllyn ääreen. Eräs opettaja kehui tätä muutosta, sillä tämä ryhmittely oli hänenkin mielestään entistä paljon parempi. Samalla saatiin nuortenkirjoille enemmän tilaa, jolloin hyllyjen päällykset saatiin tyhjennettyä kirjojen esittelykäyttöön.

Toki hyllyjärjestyksen muuttaminen aiheutti myös pieniä ongelmia: alussa monien asiakkaiden oli hankalampi löytää haluamaansa genreä uudesta järjestyksestä. Tätä vaikeutti erityisesti muuttamien hyllypaikkojen yhdistäminen. Löytämistä kuitenkin pyrittiin henkilökunnan toimesta helpottamaan esimerkiksi ohjaamalla lasten- ja nuortenosaston käyttäjiä oikeiden hyllyjen luokse ja tarjoamalla apua tarvittavien kirjojen tai genren löytämisessä. Osa hyllypaikkojen yhdistämisistä oli kuitenkin välttämättömiä, sillä vuoden 2013 alusta hyllypaikat olisivat viimeistään menneet uusiksi Kuopion kaupunginkirjaston lähikirjastoksi siirryttäessä. Muutokseen tottuminen vei toki hieman aikaa, mutta tuntui, että erityisesti lapset ja nuoret sopeutuivat näihin muutoksiin varsin äkkiä.

Tietokilpailut

Tietokilpailujen järjestäminen oli yllättävän työlästä. Sen takia ensimmäisen tietokilpailun aloitus siirtyi aina lokakuun loppuun. Tietokirjan valitseminen ja tietokirjaan perehtyminen veivät yllättävän paljon aikaa muun toiminnan ohessa. Lisäksi kysymysten piti olla yksinkertaisia ja yksiselitteisiä. Tietokilpailut olivat kuitenkin yllättävän suosittu työmuoto; pienet palkinnot tuntuivat entisestään innostavan lapsia ja nuoria osallistumaan. Jatkon kannalta olisi kuitenkin hyvä pohtia, onko kirjastolla todellisuudessa aikaa järjestää tietokilpailuja, sillä niin kysymyksien laatiminen kuin vastausten tarkistaminenkin veivät yllättävän paljon aikaa.

Kaiken kaikkiaan valitut toimintamuodot sopivat varsin hyvin Kaavin kirjastolle. Vaikka kirjavinkaus ei suurta suosiota ennakko-oletuksista huolimatta saanutkaan, muut toimintamuodot keräsi-

vät käyttäjiä jopa yli odotusten ja saivat yleisesti ottaen positiivista palautetta. Toiminta oli myös mahdollista toteuttaa onnistuneesti Kaavin kirjaston pienillä resursseilla. Suunnitelmassa yksi tärkeimmistä asioista koko käytännön työn kannalta oli kuitenkin monipuolisuus ja kaikenikäisten lapsiasiakkaiden huomioiminen. Vaikka suurin osa toiminnoista otettiin hyvin vastaan ja palveluita oli monenlaisia, monipuolisuutta ja erilaisten palveluiden saatavuutta olisi silti voinut lisätä. Pie-nessä kirjastossa olisi voinut kokeilla jotain uuttakin, mutta sopivaa keinoa ei kuitenkaan tahtonut löytyä. Satutuokiot, kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus sekä kirjavinkkauksen eri muodot ovat kuitenkin varsin perinteisiä ja ehkä vähän kuluneitakin kirjastotoiminnan muotoja, joten palvelut olisivat ehkä kaivanneet edes jotain pientä, modernimpaa lisämaustetta.

8.3 Suunnitelman ylläpitäminen ja kehittäminen

Satutuokioita kannattaa ehdottomasti jatkaa jatkossakin. Mikäli se ei kirjaston henkilökunnalta itseltään resurssipulan vuoksi onnistu, kannattaa kysellä eri sidosryhmien kiinnostusta asian suhteen. Muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliiton Kaavin osaston kiinnostusta satutuokioiden pitämiseen kannattaa selvittää – tai kenties alueella olisi muutama innokas vapaaehtoinen eläkeläinen, joka haluaisi lukea lapsille edes kerran kuukaudessa. Vaihtoehdot kannattaa kartoittaa, sillä satutuokioissa riitti ainakin opinnäytetyön tekoaikana runsaasti kävijöitä ja lapset olivat innoissaan niistä. Innostusta satutuokioissa käymiseen selittää varmasti osaltaan se, että sekä lasten hoitajista että lapsista itsestään on mukavaa, kun joku muu kuin vanhempi tai päivähoitaja lukee välillä satuja lapsille.

Suosittelen myös, että satutuokioita pidetään jatkossakin vähintään kerran kuukaudessa. Pidempi väli satutuokioiden välillä ei tuo jatkuvuutta ja lisäksi satutuokioiden olemassaolo saattaa helposti unohtua asiakkailta. Kolmen viikon välein järjestettävät satutuokiot toimivat kokeilun aikana hyvin. Väli ei muodostunut liian pitkäksi ja toisaalta kirjaston henkilökunta ehti valmistella jokaista satutuntia muiden töiden ohessa. Lisäksi satutuokioissa riitti kävijöitä. Epäilen sen osittain johtuneen siitä, ettei tuokioita ollut liian usein. Mikäli satutuokioista pitää jatkossa karsia, olisi kuitenkin kannattavaa pitää yleinen satutunti kerran kuukaudessa ja varautua satutuokiota varten niin, että sinne mahtuisivat tulemaan myös esikoululaiset ja ykkösluokkalaiset. Tämä tosin tarkoittaisi toista tilaa lastenosaston sijaan, sillä lastenosaston tilat ovat liian pienet isommille ryhmille.

Satutuokioiden lisäksi kannattaa panostaa kirjastonkäytön opetukseen. Toisin kuin opinnäytetyön tekoaikana, jatkossa jokaiselle vuosiluokalle kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetusta ei kannata tarjota. Esimerkiksi ensimmäisen, kolmannen ja viidennen luokan oppilaat voisivat käydä jonkinlaisessa kirjastonkäytön tai tiedonhaun opetuksessa. Viidesluokkalaisten kohdalla tämä olisi perusteltua siitä syystä, että Kaavin alakoulun opetussuunnitelmassa viidennen luokan tavoitteena on se, että oppilaat opettelevat tiedonhankintataitoja sekä kirjaston käyttöä. Kolmasluokkalaisten kohdalla kirjastonkäytön opetus olisi taas ajankohtaista siitä syystä, että heidän opetussuunnitelmaansa kuuluu kirjaston käyttöä sekä kirjaston tietokirjojen paikallistamisen opettelua. Ensimmäisen luokan olisi puolestaan hyvä tutustua kirjastoon ja sen tiloihin, sekä siihen miten kirjastossa toimitaan.

Kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetuksen kohdalla olisi suotavaa, että opettaja tiedotettaisiin paremmin siitä, mitä kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetus pitävät sisällään kunkin luokka-asteen kohdalla. Näin ollen opettajat varmasti ymmärtäisivät hyötyvänsä opetuksesta. Lisäksi kannattaa panostaa enemmän yhteistyöhön, eli siihen kuinka kirjaston tarjoamia palveluita voi hyödyntää opetuksen tukena. Opettajat on saatava ymmärtämään, että kirjaston palveluita voi räätälöidä heidän opetuksensa tarpeita tukeviksi. Näin he luultavasti hyödyntäisivät kirjastonkäytön opetusta ja tiedonhaun opetusta oman opetuksensa lomassa.

Lastenosaston kehittämistä kannattaa myös jatkaa. Kertomakirjallisuuden jälkeen olisi suositeltavaa käydä myös tietokirjallisuus läpi sekä lasten- että nuortenosastoilta. Erityisesti nuorten tietokirjallisuuden kokoelma on päässyt varsin huonoon kuntoon, ja kirjat ovat osittain nuhjuisia. Myös vanhaa aineistoa löytyy verrattain paljon, ja osasto kannattaisikin käydä läpi sitä silmällä pitäen, onko kirjoissa vanhentunutta tietoa. Kirjaston tehtävä on kuitenkin tarjota ajankohtaista ja paikansäilyttävää tietoa, eikä se tällä hetkellä välttämättä sataprosenttisesti toteudu nuorten tietokirjojen suhteen. Lisäksi vhs-kasetit sekä c-kasetit kannattaisi poistaa, sillä kasetit ovat vanhentuneita formaatteja ja vievät turhaan runsaasti tilaa nuortenosastolla.

Mikäli lasten kuvakirjojen osastoon haluaa panostaa, ehdotan että hyllypaikkojen runsautta selvennettäisiin esimerkiksi eri kuvakirjojen hahmojen kuvilla. Kunkin hyllypaikan viereen tai ympärille voisi toisin sanoen laittaa kuvia kirjasarjassa esiintyvistä hahmoista. Näin lapsi, joka ei osaa vielä lukea, löytää helpommin suosikkikirjansa. Myös hyllynreunaopasteet tulisi uusia mahdollisimman pian, sillä uudet hyllypaikat nuortenosastolla kaipaavat selvennystä. Uusissa hyllynreunamerkinnoissä voisi esimerkiksi käydä ilmi, mitkä genret sijaitsevat minkin hyllypaikan sisällä.

Kirjavinkkausta en suosittelen jatkossa lastenkirjastotyön keinoksi ainakaan jatkuvasti tarjottuna. Toimivampi idea voisi olla järjestää esimerkiksi kokonainen vinkkauspäivä, jolloin joko joku kirjastohenkilökunnasta tai vaikkapa ulkopuolinen vinkkaaja vinkkaisi kaikki luokat läpi. Opettajatkin voisivat innostua tästä ideasta ja lähteä mukaan, kun järjestetään kunnan tempaus. Tietoutta vinkkauksesta voisi silti jakaa opettajille ja esitellä esimerkiksi lapsille ja nuorille soveltuvia Kirjastot.fi-sivuston ylläpitämiä Okariinoa ja Sivupiiriä, jotka toimivat omalla tavallaan kirjavinkkisivustoina.

Okariinoa ja Sivupiiriä voisi hyödyntää kirjaston ja koulun yhteistyönä enemmänkin. Oppilaat voisivat kirjoittaa omia arvosteluita lukemistaan kirjoista ja lähettää niitä kohderyhmälle tarkoitettuun kirjallisuussivustoon. Samalla he saisivat mediakasvatusta verkkokirjoittamisen kautta. Näin mediakasvatuksen aspekti tulisi osaksi kirjaston ja koulun yhteistyötä. Se, mikä kirjaston rooli tässä asiassa olisi, täytyisi kuitenkin päättää tarkemmin yhdessä koulun kanssa.

Lukuinnostusta kannattaa kuitenkin yrittää herätellä muilla keinoin. Jatkossa voisi panostaa esimerkiksi siihen, että eri luokkien kirjastotuntien aikana laitettaisiin enemmän mielenkiintoisia kirjoja esille ja tarjottaisiin apua mieleisen pulpettikirjan etsinnässä. Näin saataisiin esille myös erilaisia vaihtoehtoja eikä tarvitsisi käyttää ajallisia resursseja esimerkiksi vinkattavien kirjojen lukemiseen ja vinkkausvalmiudessa olemiseen. Vertaisvinkkausta kannattaa jatkossa hyödyntää enemmän. Oppilaat voisivat esimerkiksi tehdä lukemistaan kirjoista kirjaston seinälle mainoksia tai kirjailijaesittelyitä. Oppilaat osaavat useimmiten puhua aikuisia paremmin sellaisella kielellä, joka vetoaa toisiin oppilaisiin. Lisäksi vastaavat tehtävät toisivat oppilaita lähemmäksi kirjastoa sekä kirjaston osaksi oppimisympäristöä ja oppimiskokemuksia. Kirjamainokset ja muut myös elävöittävät lasten- ja nuortenosastoa: kuudennen luokan kirjamainokset olivat hyvin mielenkiintoisia ja toivat lisäväriä kirjastoon.

Mielestäni yksi merkittävin puute syksyn 2012 lastenkirjastotyön suunnitelmassa oli sivukoulujen huomiotta jättäminen. Vaikka se käytännön syistä olikin pakollinen toimenpide, ei sivukouluja voi jatkossa jättää täysin lastenkirjastotyön ulkopuolelle. Kirjavinkkauspäivä tai muu vastaava olisi ehkä paras keino juuri syrjäkylien koulujen lastenkirjastotyölle, sillä he eivät pääse hyödyntämään kirjastoa muuten kuin kirjastoauton muodossa. Heidän kanssaan voisi olla myös kannattavaa hyödyntää esimerkiksi Sivupiiriä ja Okariinoa, jolloin he pääsisivät jollain tavalla osaksi kirjastojen toimintaa ja mediakasvatusta. Lisäksi yleisurheilupäivien ja muiden reissujen yhteydessä voisi

koettaa järjestää sivukylän koulujen matkat kirkonkylälle niin, että oppilaat kävisivät myös kirjastossa. Aikataulutus on toki ongelma tässä suhteessa. Jotain kuitenkin olisi keksittävä, jotta nämä lapset eivät olisi lastenkirjastotoiminnassa täysin väliinpuotoajia.

Ennen kaikkea yhteistyötä opettajien ja muiden toimijoiden kanssa tulisi tiivistää. Jos mahdollista, yhteiset suunnitelmapalaverit ja yhteisten tavoitteiden asettaminen auttaisivat varmasti parantamaan lastenkirjastotyötä entisestään. Mikäli lastenkirjastotyötä vain Kaavilla jatketaan, on tärkeää myös ennen kaikkea kertoa palveluista ja mahdollisuuksista. Vaikka suunnittelun merkeissä ei muiden toimijoiden kanssa kokoonnuttaisikaan, olisi hyvä silti kertoa kaikista mahdollisista vaihtoehdoista ja rakentaa kullekin luokalle paras mahdollinen kirjastokokemus.

Yhteistyötapoja kannattaisi selvittää muidenkin alueen sidosryhmien kanssa. Kirjaston tiloja voisi tarjota sidosryhmien käyttöön: esimerkiksi kansalaisopiston lapsille suunnattu taidekurssi voisi hyödyntää näyttelytilaa ja asettaa lasten töitä esille. Tilojen suhteen kannattaisi harkita myös muunlaista toimintaa. Esimerkiksi käsikirjaston tiloja voisi tarjota koululaisten käyttöön koulun jälkeen myös kirjaston ollessa suljettuna. Koululaiset saisivat rauhallisen paikan, jossa tehdä läksynsä. Samalla Läksy-help -palvelun tapainen läksyparkki voisi toimia kirjaston tiloissa. Tällainen toiminta kuitenkin vaatisi sitä, että tiloissa olisi joko henkilökuntaa tai ulkopuolinen valvoja ja ainakaan tällä hetkellä resurssit eivät kirjastolla toimintaan riitä.

8.4 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyö prosessina oli yllättävän vaativa ja aikaa vievä. Oli kuitenkin hyvä, että prosessin aikana sai laajasti käyttää hyväksi koulutuksessa opittuja asioita: hyötyä oli esimerkiksi perinteisen kirjastotyön kurseista ja markkinoinnin opetuksesta. Suurin hankaluus työssä oli ehdottomasti toiminnallinen opinnäytetyö toteutustapana. Oikean muodon löytäminen raportoinnille oli haastavaa. Muiden opiskelijoiden aiemmin tekemistä toiminnallisista opinnäytetöistäkään ei ollut apua mallina, koska jokainen työ oli erilainen. Sen takia opinnäytetyöprosessia vaivasi pitkään epävarmuus siitä, kuinka raportti kannattaisi koostaa ja mitä se voi kokonaisuudessaan sisältää. Myös oikean kieliasun löytäminen raporttiin tuotti hankaluuksia.

Opinnäytetyön tietoperusta oli selkein osa työtä ja tietoperustan merkitys työlle oli suuri. Erityisesti käytännöntyötä suunniteltaessa tietoperustassa tehdyn työn merkitys korostui: alan hyvä tun-

temus auttoi huomattavan hyvin eteenpäin. Tietoperustan työstäminen oli opinnäytetyön helpoin osuus ja mielestäni löysin varsin hyvin työn kannalta tärkeitä lähteitä. Parannettavaa tietenkin löytyy, sillä ulkomaisia lähteitä työssä olisi kaivannut nykyistä hieman enemmän. Jokin ulkomainen kirjastolehti olisi tarjonnut asiasta varmasti laajemman kuvan.

Itse toiminnallinen osuus oli antoisinta koko opinnäytetyöprosessissa. Se, että opinnäytetyö kytkeytyi vahvasti työelämään, oli todella hyvä asia ammatillisen kehityksen kannalta. Asioita oli mahdollista tehdä ja kokeilla käytännössä. Lisäksi sai kantaa vastuuta. Toisaalta oli kuitenkin mahdollista kysyä apua, mikäli sitä tarvitsi. Uskon, että tästä opinnäytetyöstä on hyötyä myös jatkossa työllistymisen kannalta, sillä koko prosessi opetti paljon lastenkirjastotoiminnasta ja kirjastotoiminnasta yleensä. Vaikka tulevaisuudessa en päätyisikään lastenosastolle töihin, ei tästä osaamisesta ole haittaa.

Toiminnallisessa osuudessa hankaluutena oli selvästi oman kokemuksen puute lastenkirjastotyön saralla. Oli hankala kehittää työmuodoista kohderyhmää kiinnostavia sekä samalla sellaisia, jotka sopivat omiin toimintatapoihin parhaiten. Toisaalta onnistuin toiminnallisessa osuudessa mielestäni kuitenkin hyvin: mitä pidemmälle toteutuksessa edettiin, sitä paremmin osasin nähdä asioita eri valossa ja osasin muokata työmuotoja sellaiseen suuntaan, joka paremmin palvelee kohderyhmää. Tietty kehityskaari oli nähtävissä. Alun arasta ja epävarmasta kirjastoalan opiskelijasta kehittyi kerta kerralta varmempi ja rohkeampi kirjastoalan tuleva ammattilainen.

Kaiken kaikkiaan prosessi oli hyvin opettavainen. Onnistuin mielestäni hyvin pienten resurssien rajoissa. Löysin myös työmuotoja, jotka otettiin hyvin vastaan. Kaikki työmuodot eivät tietenkään vielä "ottaneet tulta alleen", mutta lastenkirjastotoiminnan aloitukseksi tämä oli mielestäni hyvä saavutus. Onnistumiseksi lasken lisäksi sen, että koko opinnäytetyöprosessi kehitti ammatitiosaamista. Aihevalinta oli todella hyvä, sillä opinnäytetyön tekeminen tuki työelämään siirtymistä todella hyvin. Työssä on heikkoutensa, mutta oppimistavoitteet kuitenkin saavutettiin ja se on mielestäni tärkeintä.

LÄHTEET

- Alameri-Sajama, R. 2007a. Ihmeitä vierailuilla mailla: Kirjastovierailuja Lontoossa ja Tukholmassa. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Finland Oy, 33–45.
- Alameri-Sajama, R. 2007b. Tervetuloa sitten aikuisina! Nuoret kirjaston asiakkaina. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Finland Oy, 12–32.
- Arvola, P. & Mäki, S. 2009. Sadun salaisia viestejä. Teoksessa S. Mäki & P. Arvola (toim.), Satu kantaa lasta: Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 45–66.
- Blinnikka, V. 2003. Uudistuva lastenkirjastotyö. Teoksessa L. Huhtala, K. Grönn, I. Loivamaa ja M. Laukka (toim.), Pieni suuri maailma: Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 148–152.
- Eskola, E. 2009. Yleisten kirjastojen toiminta maailmansotien välisenä aikana. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 290–310.
- Fasick, A. M. & Holt, L. E. 2008. Managing children's services in the public library. 3rd ed. Westport, CT : Libraries Unlimited.
- Helsingin kaupungin kirjasto. 2011. Lastensivut. Hakupäivä 21.5.2012, <http://www.lib.hel.fi/fi-FI/lastensivut/>.
- IFLA Libraries for children and young adults section. 2003. Guidelines for children's libraries services. Hakupäivä 2.11.2012, <http://archive.ifla.org/VII/s10/pubs/ChildrensGuidelines.pdf>.
- Imaginon: about us. 2012. Hakupäivä 21.3.2012, http://www.imagion.org/About_ImaginOn/default.asp.
- International Federation of Library Associations and Institutions. 2001. The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development. Hakupäivä 2.11.2012, <http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf>.
- Juankosken kaupunki & Kaavin kunta. 2008/2011. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma. Hakupäivä 5.5.2012, www.kaavi.fi/showattachment.asp?ID=1483&DocID=67.
- Juankoski, Kaavi, Nilsä ja Tuusniemi. 2008. Hakupäivä 31.3.2012, http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastoautot/uusia_kirjastoautoja_2008/nilsia/.
- Jäppinen, E. & Nieminen, J. 2007. Kesämopo keulii. Mitä on Mu-Ki-vinkkaus? Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Finland Oy, 129–148.
- Kaavi. 2011. Peruskoulun 7-9 luokat. Hakupäivä 5.5.2012, <http://www.kaavi.fi/ylakoulu>.
- Kaavi. 2012a. Kaavi - tekemistä, työtä, timantteja. Hakupäivä 5.5.2012, <http://www.kaavi.fi/index.asp>.

- Kaavi. 2012b. Lasten päivähoito. Hakupäivä 5.5.2012, http://www.kaavi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=189.
- Kaavi. 2012c. Koillis-Savon kansalaisopisto. Hakupäivä 5.5.2012, <http://www.kaavi.fi/Kansalaisopisto>.
- Kaavi. 2012d. Yhdistykset. Hakupäivä 5.5.2012, <http://www.kaavi.fi/Yhdistykset>.
- Kaavi. 2012e. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Hakupäivä 5.5.2012, http://www.kaavi.fi/menu_description.asp?oid=476&menu_id=476&menupath=36,186,187,476#476.
- Kaavin kunnankirjasto. 2012. Hakupäivä 31.3.2012, <http://www.kirjastot.fi/fi-fi/kirjastot/kunnan-ja-kaupunginkirjastot/kunnankirjasto/?municipalityID=204>.
- Kempeleen lastenkirjasto. 2012. Hakupäivä 21.5.2012, <http://www.kempele.fi/media/lasten-ja-nuorten-kirjasto/index.html>.
- Kirjastojen kouluyhteistyö. 2012. Hakupäivä 4.5.2012, <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/kirjastojen-kouluyhteisty%C3%B6>.
- Kirjastolaki 4.12.1998/904
- Lastenkirjasto-opas. 1978. Pieksämäki: Suomen kirjastoseura.
- Let there be rock! 2012. Hakupäivä 26.4.2012, <http://hankkeet.kirjastot.fi/node/147>.
- Mahood, K. 2010. Booktalking with teens. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.
- Mediakasvatus. 2012. Kirjaston viisi peruspalvelua. Hakupäivä 9.5.2012, http://mediakasvatus.kirjastot.fi/kirjaston_viisi_peruspalvelua.
- Mäkelä, M-L. 2002. Satuseikkailu kirjastossa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Mäkelä, M-L. 2003. Kirjavinkkarikirja. 3. uudistettu painos. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa S. Mäki & P. Arvola (toim.), Satu kantaa lasta: Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 22–44.
- Mäkinen, I. 2009. 1950-luvun perintö. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 355–366.
- Netlibris - kirjatarjottimet. 2012. Hakupäivä 3.10.2012, http://db4.oph.fi/haut/netlibris/matilda_kt.asp.
- Nurkkala, E. 2010. Lastenkirjastotyön tulevaisuus. Asiantuntijoiden näkemyksiä. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Okariino. 2012. Etusivu. Hakupäivä 10.5.2012, <http://okariino.fi/>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Kirjastojen tehtävät ja työnjako. Hakupäivä 9.5.2012, http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/kirjastoverkosto/tehtavat_ja_tyonjako/?lang=fi.

- Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Hakupäivä 4.5.2012, http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf.
- Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.
- Paadar-Leivo, R. 1990. Lapsuuteni leikit. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rinta-Tassi & G. Spring (toim.), Lapsi, mieli ja kieli: Lasten kulttuurista ja kirjastosta. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 28-43.
- Peck, P. 2006. Crash course in children's services. Westport, CT: Libraries Unlimited.
- Peltonen, M. 2007. Mitä tarkoittaa KVG? Nuoret, kirjasto ja tiedonhallintataidot. Teoksessa R. Alameri-Sajama (toim.), Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Finland Oy, 129–148.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628
- Poulsen, A. K. 2012. Homework Online benefits both pupils and homework helpers. Hakupäivä 21.5.2012, <http://slq.nu/?article=volume-45-no-1-2012-10>.
- Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa S. Verho (toim.), Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Finland Oy, 9-26.
- Sinko, P. 2002. Mitä koulu kirjastolta odottaa? teoksessa L. Niinikangas (toim.), Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 15–29.
- Sivupiiri. 2012. Tietoa Sivupiiristä. Hakupäivä 10.5.2012, <http://sivupiiri.fi/tietoa>.
- Tamminen S. 2012. KuMuKi tartuttaa nuoriin lukuinnostuksen. Hakupäivä 26.4.2012, <http://www.lib.hel.fi/Page/28260a68-aa56-41c8-9061-30d450cb37e6.aspx?groupId=315b2f67-1011-4808-8b41-c0e3275bda77&announcementId=60d5bbd8-1c8a-4337-af0e-f843c943a849>.
- Tenhunen, K. 2012. Kirjavinkkaus. Hakupäivä 23.4.2012, <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/projektit/kirjavinkkaus>.
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2012. Tilasto. Hakupäivä 21.11.2012, <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilasto.aspx?QueryId=3ef88c2a-5351-01ca-5f27-592863883f8a&RefererUrl=%2ffi-fi%2ftilastohaku.aspx%3fQueryId%3d3ef88c2a-5351-01ca-5f27-592863883f8a>.
- Tilastokeskus. 2012. Kaavi. Hakupäivä 5.5.2012, <http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/204.html>.
- Unesco: Yleisten kirjastojen julistus. 1997. Hakupäivä 2.5.2012, <http://www.kirjastot.fi/kirjastoala/julkaisut/unesco>.
- Vatanen, P. 2009. Modernin suomalaisen kirjastoliikkeen synty. Teoksessa I. Mäkinen (toim.), Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 223–289.
- Verho, S. 2007. Läksy-Help. Hakupäivä 21.3.2012, http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/jasen/lehtiarkisto?modeyksi=yksi&takaisin=/&teksti_id=7853.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Hyvä opettaja,

tänä syksynä viikosta 37 alkaen Kaavin kirjasto tarjoaa alakoululle lastenkirjastotoimintaa. Tarjottaviin toimintamuotoihin kuuluvat muun muassa:

- kirjavinkkaus
- kirjastonkäytön opetus
- tiedonhaun opetus
- satutuokiot

Mahdollisuuksien mukaan myös muunlaiset opetusta tukevat toimintamuodot ja yhteistyö ovat toteutettavissa, mikäli ideoita sattuu juolahtamaan mieleen!

Aikoja vaikkapa kirjastonkäytön opetukseen on mahdollista varata jo nyt. Kannattaa kuitenkin muistaa, että olipa kyseessä vinkkausta tai kirjastonkäytön opetusta, tuokio on hyvä varata pari viikkoa etukäteen. Myös muut toiveet esimerkiksi vinkattavien kirjojen suhteen kannattaa mainita ajankohdasta sopiessa.

Ole siis yhteydessä esimerkiksi puhelimella, sähköpostilla tai käy paikanpäällä kirjastossa sopimassa ajankohdasta ja yksityiskohdista.

Ystävällisin yhteistyöterveisin,
Sonja Hakkarainen
Kirjastovirkailija

Astu satujen maailmaan!

Kaavin kirjaston syksyn satutuokiot
järjestetään

ti 21.08.2012

ti 11.09.2012

ti 02.10.2012

ti 23.10.2012

ti 13.11.2012

ti 04.12.2012

Satutuokio alkaa klo 9.30.

Ystävällisin terveisin,
Kaavin kunnankirjasto

Arrr!

Nyt on kirjastotädiltä kirja hukassa! Auttakaa kirjastotätiä seuraavasti:

- Etsikää tehtävissä mainitut kirjat kirjaston tietokannan avulla.
- Hakekaa kirjat kirjastosta ja tuokaa ne kirjastotädille. Jos kirjaa ei löydy kirjastosta ja se on esimerkiksi lainassa, kertokaa kirjastotädille mikä kirja oli kyseessä.

Nopein joukkue voittakoon!

1. Hae sanahaun avulla tietoa aiheesta tähtitiede. Etsi kirja, jonka nimi on aakkosissa ensimmäisenä teoksen nimen mukaan järjestettynä.

2. Käytä tarkennettua hakua ja etsi tietokirjoja aiheesta lentopallo. Etsi uusin kirja, joka kertoo aiheesta.

3. Etsi kirja ”Tähtisumua”.

4. Etsi Tove Jansson-nimisen kirjailijan vuonna 2010 ilmestynyt kirja.

Tietokilpailu
Marraskuu 2012
1.-6. luokkalaisille

Nimi: _____

Luokka: _____

Marraskuun tietokilpailussa tutustutaan **Bill Brysonin** kirjaan *Lyhyt historia lähes kaikesta*. Etsi oikeat vastaukset sisällysluetteloa ja hakemistoa apuna käyttäen. Oikein vastanneiden kesken arvotaan pieniä palkintoja!

1. *Vesi*. Kuinka monta prosenttia ihmisestä on vettä?

2. *Ilmakehä*. Mitkä ovat ilmakehän viisi (5) eri kerrosta?

3. *Supernovat*. Kuka keksi sanan supernova?

4. *Richterin asteikko*. Mitä mitataan Richterin asteikolla?

5. *Jääkausi*. Kuinka monta jääkautta on vielä edessä?

6. *Isaac Newton*. Kirjoita yksi Newtonin niin sanotuista laeista.

Kaavin kirjasto